

1980/81:36

Torsdagen den 27 november

Kl. 12.00

1 § Justerades protokollen för den 19 innevarande månad.

2 § Svar på fråga 1980/81:118 om planerna på elevavgifter i ungdomsskolan

Anf. 1 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Stig Alemyr har mot bakgrund av uppgifter i pressen om kommunala planer att införa elevavgifter i ungdomsskolan frågat mig om jag anser att elevavgifter är förenliga med uppställda mål för ungdomsskolan och, om så inte är fallet, vilka åtgärder jag avser att vidta i syfte att motverka införande av olika avgifter i ungdomsskolan.

I skollagen föreskrivs att avgifter inte får tas ut för undervisningen i grundskolan eller gymnasieskolan. I förarbetena till skollagens bestämmelser i denna fråga nämner man uttryckligen som exempel på sådana avgifter inskrivnings- och terminsavgifter.

Varje kommun skall enligt särskilda bestämmelser i skolförordningen i skäligen omfattning tillhandahålla eleverna i grundskolan läromedel och annan materiel som fordras för en tidsenlig undervisning. Vissa läromedel skall överlämnas som gåva till eleverna i grundskolan.

Motsvarande bestämmelser om läromedel saknas såvitt gäller gymnasieskolan. Frågan om fria läromedel för elever i gymnasieskolan behandlades i en proposition år 1971 (prop. 1971:37). Föredragande statsrådet hänvisade i denna proposition till läromedelsutredningens betänkande. Han angav därvid att utredningens egna undersökningar visade att den övervägande delen av primärkommunerna redan då hade infört fria läromedel för sina studerande. Svenska kommunförbundet hade också pekat på att det torde ha varit betydligt mindre än 10 % av gymnasiekommunernas elever som läsåret 1970/71 inte fick fria läromedel. Statsrådet angav vidare, att även om bl. a. Kommunförbundet hade anslutit sig till läromedelsutredningens förslag om lagstiftning om fria läromedel, så hade utvecklingen och "dagens läge" övertygat statsrådet om att lagstiftning inte behövdes för att man skulle nå utredningens syften. Kommunerna kunde då också få full frihet att

Torsdagen den
27 november 1980

*Om planerna på
elevavgifter i
ungdomsskolan*

beträffande de utbildningar, för vilka de var huvudmän eller eljest hade ett betydande ansvar, välja den lämpligaste formen för att tillhandahålla fria läromedel.

Enligt rapporten Samhällets kostnader för inköp av läromedel samt lek- och arbetsmateriel (Ds U 1978:14) hade läsåret 1976/77 inte mindre än 83 % av gymnasieskolkommunerna fria läromedel, medan återstående sådana kommuner hade antingen fria läromedel med vissa inskränkningar eller någon form av bidragssystem.

Såvitt jag har mig bekant finns f. n. inga förslag om att ta ut elevavgifter i någon kommun. Jag finner därför inga skäl att f. n. föreslå regeringen några åtgärder i syfte att motverka införandet av olika avgifter i ungdomsskolan.

Anf. 2 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det svar som jag har fått på min fråga.

Jag medger att frågan är mindre aktuell nu än den var förra veckan, när den ställdes. Då gick nämligen ett meddelande genom tidningarna att en västsvensk kommun bestämt sig för att ta ut en terminsavgift i gymnasieskolan. Det blev ganska stort rabalder i tidningarna på västkusten, och beslutet återtogs.

Det är ändå, herr talman, värdefullt att vi har fått avgiftsreglerna klarlagda offentligt. Jag känner nämligen till att man på flera håll i landet, i ett trängt kommunalt budgetläge, funderar på om man möjligen kan ta ut avgifter i skolväsendet, och därför är det värdefullt att vi kan få regelsystemet klarlagt.

Jag har ofta, också i kammarens talarstol, sagt att de svenskar som i dag kanske har det svårast är de studerande i gymnasieskolan vilkas familjer inte har möjligheter eller vilja att ge ekonomisk hjälp. Det studiestöd för gymnasiestuderande som vi har orkat ta på oss är mycket dåligt. Det är många som överger sina studier av ekonomiska skäl. Det kan vara mer lönande att, om de får ett jobb, hoppa av skolan och börja arbeta.

Det är angeläget för oss att inte ytterligare försvåra för den gymnasiestuderande ungdomen att gå kvar i skolan. Av det skälet är det viktigt att vi slår fast att det inte är acceptabelt att införa avgifter. Till viss del är det också förbjudet. Det finns andra möjligheter att ta betalt, inte bara i fråga om läromedel utan även för mat i skolan osv.

Det jag saknar i svaret, som är formellt oantastligt, är en viljeyttring från Britt Mogård. Jag vill alltså deklarerat att det är förkastligt att i någon form ta ut avgifter av gymnasiestuderande ungdom. Jag skulle gärna vilja att Britt Mogård, som annars rätt friskt framför åsikter på utbildningsområdet, också här framförde en personlig åsikt om de risker som föreligger när det gäller att införa avgifter i gymnasieskolan.

Anf. 3 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag är ledsen att behöva göra Stig Alemyr besviken, men jag är inte beredd att i dag gå in på en mera ingående diskussion om man skall ha avgifter eller inte, utöver de upplysningar jag har givit i mitt svar.

Anf. 4 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag har inte begärt någon mera ingående diskussion. Jag vill helt enkelt fråga: Tycker Britt Mogård att det vore rimligt om man började att ta betalt av gymnasiestudenter elever?

An. 5 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag ber att återigen få hänvisa till det svar jag har avgivit.

Anf. 6 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Då blir det formellt oantastliga svaret väldigt intetsägande. Britt Mogård har under en lång följd av år varit ute och talat i skoldebatten och gjort friska inlägg, som många gånger varit mycket intressanta, men hon har inte någon som helst åsikt i denna för så många människor i dag viktiga fråga.

3 § Svar på frågorna 1980/81:103, 104 och 105 om förslaget till ändrade regler för beräkning av basbeloppet

Anf. 7 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt har ställt följande frågor till mig:

1. Vilka kontakter hade regeringen tagit med expertis på området, t. ex. den till statistiska centralbyrån knutna indexnämnden, innan propositionen lades fram?

2. Vilka motiv föreligger för att basbeloppet i framtiden skall bygga på ett index där energipriserna har låsts på 1980 års nivå?

Kjell-Olof Feldt har dessutom frågat:

1. Vilka kontakter hade ägt rum med försäkringsbranschen innan propositionen lades fram?

2. Vilka är regeringens motiv för att föreslå en åtgärd som på ett långtgående sätt ändrar innehållet i ett stort antal försäkringsavtal?

3. Anser ekonomiministern att det är förenligt med rimliga krav på rättssäkerhet att försäkringstagare, som erlagt fulla premier för en värdebeständig försäkringsförmån, i framtiden får se denna urholkas till följd av den revidering av basbeloppet som regeringen föreslår?

Hilding Johansson har frågat justitieministern om han anser att förslaget till förändrade regler för beräkning av basbeloppet har beretts på ett sätt som är förenligt med allmänna krav på rättssäkerhet. Denna fråga har överlämnats till mig.

I besparingspropositionen redovisas varför det är nödvändigt att begränsa statsutgifternas ökning. Den belastning på vår ekonomi som oljeprishöjning-

Torsdagen den
27 november 1980

*Om förslaget till
ändrade regler
för beräkning av
basbeloppet*

arna utgör kan olika grupper i samhället inte kompensera sig för. Regeringen har föreslagit att alla energiprisförändringar rensas bort ur den index som styr basbelopp och basenhet. Den metod som valts innebär att nominella energiprishöjningar inte påverkar indexen. Ur besparingssynpunkt och inte minst med hänsyn till löneförhandlingarna är det angeläget att nu tillämpa denna metod.

När konjunkturläget kräver en återhållsam inhemsk efterfrågan och höjningar av de indirekta skatterna företas, motvägs detta med nuvarande regler av att basbeloppet och därmed pensioner m. m. automatiskt höjs. Det är inte rimligt att ekonomisk-politiska åtgärder motverkas på detta sätt. Därför bör förändringar i indirekta skatter inte påverka basbeloppet och de transfereringar som detta reglerar. Den av regeringen föreslagna korrigeringen avser både basbeloppet och basenheten.

Vilka effekterna blir på olika områden på längre sikt blir beroende dels av utvecklingen i fråga om oljepriser, internationell konjunkturutveckling m. m., dels av utvecklingen här hemma i vad gäller tillväxt, löner, priser, produktivitet och statsfinanser. Regeringen har därför för avsikt att utvärdera effekterna av den valda metoden. Det är härvid naturligt att beakta den sannolika ekonomiska utvecklingen i vårt land under kommande år. Det är den ekonomiska tillväxten och näringslivets utbyggnad som ytterst blir bestämmande för möjligheten att tillförsäkra pensionärerna en rimlig standard.

Kjell-Olof Feldt har vidare frågat vilka kontakter som innan propositionen framlades förekommit med expertis på området, t. ex. med indexnämnden. Självfallet har regeringskansliet haft nära kontakt med SCB:s experter på området. Frågan föredrogs även i indexnämnden innan regeringens beslut fattades.

Därmed har jag besvarat Kjell-Olof Feldts första fråga.

Kjell-Olof Feldt tycks utgå från att ändringar i reglerna om beräkningen av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring utan vidare slår igenom i privata avtal som hänvisar till detta basbelopp. Frågan om vilken verkan en förändring av basbeloppets konstruktion får på sådana avtal måste emellertid avgöras efter en tolkning av avtalen i varje särskilt fall. Det är ytterst domstolarnas uppgift att tolka civilrättsliga avtal. När det gäller frågan om hur sådana avtal där hänvisning görs till basbeloppet skall tolkas måste man alltså vara försiktig i sina uttalanden. Det kan dock sägas att avtalen – med utgångspunkt i vad som i allmänhet gäller för avtalstolkning – måste tolkas på grundval av vad som förutsattes när avtalen ingicks. I en del fall kan en sådan tolkning ge vid handen att man vid tillämpningen av avtalen även i fortsättningen skall ta hänsyn till förändringarna i prisnivån i dess helhet, trots att basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring har fått en annan innebörd. Avtalsparterna har emellertid också möjlighet att själva förändra avtalen så, att det exempelvis klargörs att äldre principer skall gälla. Det kan också i en del fall finnas anledning för avtalsparterna att uttryckligen gå över till det nya systemet.

Vad nu har sagts gäller även i fråga om avtal på försäkringsområdet. Mot

denna bakgrund har regeringen inte ansett det nödvändigt att ta kontakt med försäkringsbolagen innan besparingspropositionen lades fram.

Till svar på Hilding Johanssons fråga får jag framhålla att förslaget till ändrade regler för beräkning av basbeloppet har utarbetats inom ekonomi-, budget- och socialdepartementen och därefter i vanlig ordning varit föremål för gemensam beredning med övriga departement. Förslaget att ändra principerna för beräkning av basbeloppet får konsekvenser på en mängd områden, såväl inom det offentlighetsrättsliga som inom det civilrättsliga området. Inom regeringskansliet pågår utredningsarbete om hur den nya basbeloppsberäkningen slår i olika avseenden och om det behövs några lagändringar.

Enligt min bedömning har frågan beretts på ett sätt som är förenligt med allmänna krav på rättssäkerhet.

Anf. 8 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka ekonomiministern för det svar han givit på den fråga jag ställde till justitieministern. Att jag valde justitieministern beror på att jag har uppfattat att han mer än någon annan har att upprätthålla rättssäkerhetskraven inom regeringskretsen, och jag har också många gånger hört den nuvarande justitieministern stryka under rättsstatsprincipen från denna talarstol. Detta säger jag utan sidvörndnad för ekonomiministern, för även honom har jag hört ge uttryck åt rättsstatsprincipen.

Ekonomiministern tycks emellertid vara nöjd med behandlingen av detta ärende utifrån kravet på rättssäkerhet. Men han förklarar också följande: "Inom regeringskansliet pågår utredningsarbete om hur den nya basbeloppsberäkningen slår i olika avseenden och om det behövs några lagändringar." – Herr talman! Det borde man allt ha gjort innan man lade fram propositionen.

Låt mig erinra om 7 kap. 2 § regeringsformen, som handlar om regeringsarbetet. Där står:

"Vid beredningen av regeringsärenden skall behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall tillfälle lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig."

Detta ströks under av grundlagberedningen, som skrev:

"Bestämmelsen om beredning gäller inte bara författnings- och budgetärende och liknande ärenden utan också besvär- och utnämningssärenden och andra partsärenden."

Enligt svensk praxis tillhandahåller regeringen beslutsunderlaget för riksdagen. Det har inte skett i detta fall. Här har inte företagits de remisser som är vanliga i Sverige. Därmed har regeringen åsidosatt den bestämmelse som jag nyss läste upp. Och det sensationella har inträffat att socialförsäkringsutskottet till myndigheter som är underställda regeringen har sänt ett regeringsförslag för yttrande. Är det den nya ordning vi skall införa här i Sverige?

Låt mig också erinra om att som en konsekvens av den uteblivna remissen har det inte blivit någon offentlig debatt på ett tidigt stadium. Offentligheten

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

*Om förslaget till
ändrade regler
för beräkning av
basbeloppet*

*Om förslaget till
ändrade regler
för beräkning av
basbeloppet*

är grundvalen för vår svenska rättsstat. Här har man undandragit offentligheten detta. Det är också någonting som är farligt. Många kan få det intrycket att regeringen inte har insett konsekvenserna av sina egna förslag eller velat smyga på medborgarna stora förändringar.

Anf. 9 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag tackar ekonomiministern för svaret.

Det som Gösta Bohman argumenterar för i sitt svar är att stabiliseringspolitiska åtstramningar inte får motverkas av att vissa grupper, framför allt pensionärerna, har värdebeständiga pensioner. Men om det är så att man av stabiliseringspolitiska skäl vill sänka pensionärernas realinkomst, finns det rimligen en rad andra metoder än dem som regeringen har valt för att uppnå det målet. Man kan använda skatterna, sänka folkpensionen och tillfälligt ändra basbeloppsstorleken.

Men det som regeringen vill göra är att förändra ett helt pensionssystem, som skall fungera under årtionden och som har byggts upp under två årtionden under en enda grundläggande förutsättning, nämligen den att dessa pensioner skall vara värdebeständiga. Därför finns det ingen grund för den typ av argumentering som Gösta Bohman använder i det här svaret.

Vidare sade Gösta Bohman att alla energiprishöjningar måste sänka pensionerna. Argumentet härför är fortfarande enbart höjningen av oljepriserna. Det går inte att motivera detta genom att säga att man sänker pensionernas realvärde även då elpriserna höjs eller om det i framtiden införs alternativa energikällor som förorsakar högre kostnader än nu. Konstruktionen innebär framför allt att pensioner och en rad andra förmåner försämras, även om de reala oljepriserna sjunker för Sverige och världen, dvs. om det blir en mycket gynnsam utveckling för svensk ekonomi och utrikeshandel. Denna utveckling borde ju rimligen innebära att levnadsstandarden i landet kan höjas. Jag förstår inte alls hur de stabiliseringspolitiska skäl som Gösta Bohman åberopar för 1981 skulle kunna gälla under en sådan utveckling. Om den här åtgärden skall stämma med motiveringarna i propositionen, är det ett minimikrav att det bara gäller oljepriserna och att dessa helt lyfts ut ur index, så att bara reala oljeprishöjningar får påverka pensionerna.

I fråga om försäkringsavtalen kom Gösta Bohman med en lång harang om att det gäller att tolka avtal, föra processer och ta upp nya förhandlingar. Men svara då på följande frågor. Vad gäller för en enskild försäkringstagare som har basbeloppet i sitt avtal? Skall han stämma försäkringsbolaget och föra det till domstol? Skall han begära nya förhandlingar om sitt försäkringsavtal eller vad skall han göra? Rimligen borde Gösta Bohman ha tagit reda på detta, innan han lade fram det här förslaget och innan han kom med sitt svar här i dag.

Anf. 10 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Det här förslaget avser direkt de områden som uttryckligen har angivits i propositionen. Även på andra områden är det emellertid med

hänsyn till syftet bakom förslaget lämpligt att det slår igenom. Men, Hilding Johansson, i vissa fall kan konsekvenserna bli stötande. Inom regeringen är man helt medveten om detta. Dessa fall kommer nu att bli föremål för analyser i regeringens kansli och i en del sittande utredningar, som på olika områden sysslar med pensionsberäkning och indexberäkning. Någon rättsförlost kommer under dessa förhållanden inte att inträffa.

Hilding Johansson gjorde gällande att det på detta område inte har blivit någon offentlig debatt. Jag har emellertid en känsla av att debatten blivit i allra högsta grad offentlig. Vad debatten främst gäller är ju förhållandet mellan den aktiva generationens löneutrymme och pensionärernas inkomstutrymme, om det är rimligt att den aktiva generationen ensam skall bära hela bördan av de prishöjningar och skatthöjningar som kommer att inträffa eller som kan komma att inträffa, eller om det skall vara en något så när rimlig fördelning av bördorna på olika grupper, utan att man för den skull river ned principen om fortsatt uppräknig av pensionerna i takt med prishöjningarna. Det är det vägvalet som vi står inför, och det är samma vägval som har påvisats tidigare här i kammaren av Gunnar Nilsson och Gunnar Sträng. Debatten om detta har förts i olika sammanhang, och den kan Hilding Johansson inte vara omedveten om.

Jag gör bestämt gällande att vi har följt grundlagens bud och inhämtat "behövliga" upplysningar och yttranden från berörda myndigheter, nämligen de expertmyndigheter som Kjell-Olof Feldt själv har åberopat i sin fråga till mig. Vi har vänt oss till dem och fått de uppgifter som vi behövde för att göra den bedömning som ligger till grund för de förslag som regeringen har framlagt.

Tyvärr, herr talman, hinner jag inte svara på Kjell-Olof Feldts replik inom de minuter som står till mitt förfogande. Jag får väl återkomma till honom.

Anf. 11 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag känner väl till den offentliga debatt som förts sedan propositionen framlagts. Men min synpunkt är att denna debatt skulle ha förts innan propositionen presenterades för riksdagen. Det borde ha skett genom att man hade tillämpat grundlagens bud om beredningen av detta ärende.

Varför hade egentligen regeringen så bråttom att den nu efteråt måste göra undersökningar som det hade varit naturligt att utföra på förhand? Kan jag få svar på den frågan, Gösta Bohman?

Låt mig också påminna om att i förarbetena till rättighetsdelen av regeringsformen förklarade konstitutionsutskottet år 1976 att stor vikt måste fästas vid den enskildes möjligheter att vid en rättshandling ingående överblicka konsekvenserna av denna. Vidare hävdar ett enhälligt konstitutionsutskott att endast tungt vägande sociala skäl kan föranleda att lagstiftningen får retroaktiv verkan på förmögenhetsrättens område. Jag har inte kunnat upptäcka några sådana tungt vägande sociala skäl. Därför står handläggningen – och även själva förslaget – i strid med förarbetena till

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

*Om förslaget till
ändrade regler
för beräkning av
basbeloppet*

Torsdagen den
27 november 1980

*Om förslaget till
ändrade regler
för beräkning av
bacheloppet*

regeringsformen. Och dessa förarbeten var vi alla överens om när de antogs år 1976.

Herr talman! Jag kommer alltså fram till att handläggningen inom regeringen av detta ärende varit felaktig. Och dessa felaktigheter har varit farliga med hänsyn till den enskildes rättssäkerhet.

Anf. 12 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Låt mig för Gösta Bohman, med tanke på sådana här övningar i framtiden, peka på risken av att baka ihop för många frågor i ett enda svar. Då går det så här.

Gösta Bohman lade till en tanke nu i sin replik, nämligen att den aktiva generationen inte skall bära hela bördan av stigande oljepriser. Då måste jag försöka tala om för ekonomiministern att det finns en rad exempel på att energipriserna stiger i ett land och den aktiva generationen och hela samhället kan höja sin standard. Vi har haft stigande energipriser i vårt land under långa, långa tider samtidigt som produktionen har ökat, exportpriserna har förbättrats och löntagarna och pensionärerna har kunnat höja sin standard. Men nu har av någon anledning ekonomidepartementet och regeringen fastnat för att under alla förhållanden skall pensionärernas standard sjunka. Det är den enda rimliga tolkningen av det här förslaget. Vi får stigande energipriser i framtiden, alltså kommer pensionärernas standard att sjunka – och det oberoende av vad som händer med löntagarnas och den förvärvsarbetande befolkningens möjligheter att höja sin standard. Om detta har Gösta Bohman inget svar att ge.

Låt mig sedan när det gäller försäkringstagarna lägga till en sak. Om jag skall tolka Gösta Bohman rätt – och det är inte så lätt att göra någon rimlig tolkning av det svar han lämnade – så överlämnades det på något sätt åt försäkringstagarna att med domstolars hjälp, eller vilka vägar de nu kan hitta, försöka få samma innehåll i sina försäkringsavtal som dessa hade när de tecknades. Men om försäkringsbolagen inte går med på det, Gösta Bohman? Skall en lång rad försäkringstagare behöva sätta i gång dyrbara civilprocesser för att rätta till ett förhållande som en ansvarslös regering, utan att ens höra någon utomstående, har ställt till med?

Anf. 13 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Det är intressant att konstatera att Kjell-Olof Feldt i sitt första inlägg gjorde gällande att ville man "komma åt" pensionärerna skulle man använda skattevapnet.

Men om man höjer de indirekta skatterna, Kjell-Olof Feldt, "kommer man inte åt" pensionärerna, eftersom de med bibehållna indexserier blir kompenserade för skattehöjningar.

Det där får nog Kjell-Olof Feldt tänka över en gång till, innan han tar upp det.

Sedan hade jag faktiskt för mig att socialdemokraterna i varje fall i en motion har uttryckt sig mycket negativt om indexering i olika sammanhang i den svenska ekonomin.

Att vi valde att ta hela energiklumpen och inte bara oljan hänger ihop med att det senare skulle ge en felaktig bild av oljans betydelse för prisutvecklingen. På energisidan ingår olika komponenter. Tar man med samtliga energikomponenter, får man på det sättet en bättre spegling av hushållens samlade konsumtion. Det ger en rättvisande bild. Då säger Kjell-Olof Feldt: Men om energipriserna sjunker i framtiden? Ja, vi har ju uttryckligen sagt att vi kommer att följa utvecklingen. Skulle det visa sig att den går åt det håll som Kjell-Olof Feldt gör gällande – vilket vore önskvärt – kommer man att göra en utvärdering och revidera de här beräkningsgrunderna.

Anf. 14 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag förstår ekonomiministerns svårigheter att hinna yttra sig om allt. Men det är ju inte vi utan han som har buntat ihop dessa frågor. Dessutom har han tagit hand om justitieministerns andel.

Jag ställde frågan: Varför hade regeringen så bråttom? Förslag av denna art kan väl inte improviseras. Det kan väl inte vara så att man samlas en eftermiddag och plötsligt får en tanke, och sedan omsätts denna tanke i en proposition. Så går det säkert inte till. Men om man inte hade så bråttom, varför gjorde man då inte på förhand de utredningar som även ekonomiministern anser skall utföras nu efteråt?

Anf. 15 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Det är inte ofta man i denna kammare får höra Gösta Bohman slå till reträtt så att det gnistrar om hovarna, men nu tror jag att han är på väg att göra det. Gösta Bohman säger att det här skall nu utvärderas. Skulle det bli så att energipriserna inte stiger så mycket, skulle man göra om förslaget. Men vi vet ju att regeringens förslag får de här konsekvenserna. Med en annan indexkonstruktion undgår man åtminstone en mycket allvarlig konsekvens, nämligen att pensionerna sänks även om de reala oljepriserna sjunker. Det behöver man inte utreda. Det vet man redan nu.

Vi är emot hela idén, men om ni åtminstone ville göra den mindre orimlig än den är, så kunde ni företa en ändring på den här punkten.

Sedan gäller det försäkringstagarna, som jag inte vet om Gösta Bohman någonsin hinner fram till. Statsministern har nämligen gett en alldeles speciell tolkning av det här förslaget. Han sade i Dagens Nyheter för ett par veckor sedan att det inte gör någonting om försäkringsbolagen får högre vinster – dvs. att försäkringsavtalens reala innehåll urholkas. Och han fortsatte: Jag vill säga att det blir lättare för försäkringsbolagen att leva efter den här förändringen.

Var det en anvisning till domstolarna hur de skulle tolka det här regeringsförslaget?

Anf. 16 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Det är tydligen bäst att jag på nytt påminner om syftet med denna åtgärd, nämligen att stärka Sveriges ekonomi, att lägga en grund för den nödvändiga förbättringen av den svenska ekonomin och därigenom

*Om förslaget till
ändrade regler
för beräkning av
basbeloppet*

garantera pensionärerna att de får sina pensioner i framtiden också. Det kommer, som jag sagt tidigare, då att vara två miljoner pensionärer i vårt land. Utan en stark ekonomi kan vi inte garantera deras ställning och deras standard. Det är det yttersta syftet med åtgärden.

Det är bråttom, Hilding Johansson. Det är gräsligt bråttom att genomföra denna och andra liknande åtgärder. Hade socialdemokraterna på sin tid haft mera bråttom att lägga till rätta Sveriges ekonomi, skulle vi ha haft det mycket bättre i dag än vad vi faktiskt har.

Slår på reträtt, säger Kjell-Olof Feldt. Jag slår inte på någon reträtt. Vi har från regeringens sida sagt tidigare att vi självfallet kommer att följa utvecklingen och se hur det här slår. Skulle det om några år visa sig att det kan få de konsekvenser som Kjell-Olof Feldt är så orolig för, får vi väl inte vara sämre karlar eller kvinnor än att vi tittar på det här på nytt. Det är alldeles självklart.

Då det gäller försäkringsbolagen, slutligen, är det fråga om privaträttsliga avtal. Om försäkringsbolagen i förhållande till sina kunder har skrivit in att försäkringsbolagen skall följa KPI eller en basenhet eller en vad det nu må vara, är det en tolkningsfråga mellan parterna som regeringen icke har någon som helst anledning att lägga sig i. – Vi kan ju inte hjälpa att man har byggt upp sina försäkringsavtal på det sättet. Och det behöver inte leda till någon rättsosäkerhet, eftersom bägge parter är så pass förståndiga att de kan ta hänsyn till vad de förutsatte när de skrev sina avtal.

Anf. 17 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag respekterar den brådska som regeringen har, men man får ju inte ha så bråttom att man utreder efter det att man har lagt fram sina förslag. Vi talar här ibland ironiskt om detta och säger, att först föreslår man någonting och sedan utreder man, men det kan ju inte få vara vägledande för en regering.

Man får inte heller, herr talman, ha så bråttom att rättssäkerheten kan bli lidande. Det är det som är det svåra problemet om man ser frågan ur den synpunkt som jag sett den ur. Rättssäkerheten måste alltid upprätthållas. Under de många överläggningar jag haft med ekonomiministerns partikolleger Allan Hernelius i ett par utredningar och inte minst i konstitutionsutskottet har vi varit rörande överens om att rättssäkerheten är ett primärt krav.

Jag är förvånad över att ekonomiminister Bohman inte tar hårdare på rättssäkerhetskravet mot denna historiska bakgrund.

Anf. 18 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Gösta Bohman säger att han vill garantera pensionärernas standard i framtiden. Men sanningen är ju att den garanti som riksdagen kommer att lämna ut, om den följer det här förslaget, är att pensionärernas levnadsstandard kommer att sjunka år för år under hela 1980- och 1990-talet. Det är den garanti riksdagen ställer ut.

Sedan vill jag säga att jag verkligen är upprörd över att en företrädare för

ett parti som alltid har hävdat rättsstatens idéer nu säger att regeringen väl inte kan ha något att göra med att ett antal försäkringsavtal ändras till sitt reella innehåll. Det skulle vara parternas sak; det kan väl inte regeringen ha någonting att göra med! Det enklaste – och det rimliga, tror jag faktiskt att alla tycker som sitter här – hade då varit att regeringen vänt sig till försäkringsbolagen och frågat: Hur gör ni om vi ändrar på basbeloppet? Hur kommer ni att behandla era försäkringstagare då? Men det har ni inte gjort, Gösta Bohman. Det är snudd på att man undrar om rättsstatens principer faktiskt har upprätthållits.

*Om förslaget till
ändrade regler
för beräkning av
basbeloppet*

Anf. 19 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag har ju suttit en del år i den här kammaren, betydligt längre än Kjell-Olof Feldt. De som har följt mig i debatterna kan nog vitsorda att om det är någon som har slagits för rättssäkerhetens principer, så är det jag. Det vet Hilding Johansson också. Och jag anser inte att vårt förslag står i strid med rättssäkerheten.

Kjell-Olof Feldt menar alltså att regeringen skulle ha vänt sig till försäkringsbolagen och till alla de olika parter som finns i vårt land och som till äventyrs kan ha lagt in de här basbeloppen – eller KPI eller vad det kan vara – som en reglerande faktor i sina avtal och frågat dem: Hur kommer ni att tillämpa det här? Då skulle vi väl ha frågat försäkringstagarna också, Kjell-Olof Feldt? – eftersom det hade varit en i hög grad allvarlig inblandning i fria avtalsförhållanden, om vi bara hade vänt oss till den ena parten och inte till den andra.

Anf. 20 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kan vitsorda att Gösta Bohman har talat mycket om rättssäkerhet i denna talarstol. Det är därför jag är så förvånad över att han inte lägger större tyngd vid dessa synpunkter i dag, liksom jag är förvånad över att han inte heller gjort det vid handläggningen av detta ärende. Som jag har försökt visa här – och som jag kanske återkommer till vid några andra tillfällen – tycker jag inte att rättssäkerheten har upprätthållits på det sätt som jag anser vara önskvärt och som jag hoppas att vi båda, i förening med alla andra här i kammaren, skall verka för även i fortsättningen.

Anf. 21 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jo, Gösta Bohman, det hade varit i hög grad rimligt och önskvärt om regeringen hade vänt sig till försäkringsbolagen, till försäkringstagarna och till alla de avtalslutande parter på arbetsmarknaden som nu sitter och funderar över vad deras avtal egentligen innehåller. Det hade varit fullt möjligt, fullt rimligt och fullt förenligt med tidigare administrativ praxis att ta reda på detta.

Då säger Gösta Bohman att i så fall hade man lagt sig i avtalsparternas förhållanden. Ja, men det är ju vad regeringen har gjort; ni har förändrat grunden för avtalen utan att parterna haft en chans att säga någonting om det.

Torsdagen den
27 november 1980

*Om basbeloppets
betydelse för kom-
munernas verk-
samhet, m. m.*

Statsministern har redan talat om hur det här skall utfalla. Jag måste upprepa vad han har sagt:

”Påfrestningarna på försäkringsbolagen är våldsamma med nuvarande höga inflation och låga BNP. Det är fel att tala om ökade vinster i det här sammanhanget. Jag vill säga att det blir lättare för försäkringsbolagen att leva nu.”

Är det någonting annat än en anvisning till försäkringsbolagen att låta detta slå igenom i avtalen och låta försäkringarna försämrast?

Om det inte är så, herr Bohman, ta då avstånd från er statsminister! Visa litet kurage för en gångs skull i den här koalitionsregeringen!

4 § Svar på fråga 1980/81:106 om basbeloppets betydelse för kommunernas verksamhet, m. m.

Anf. 22 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Hans Gustafsson har frågat kommunministern följande.

1. Vilka kontakter hade regeringen tagit med företrädare för Kommunförbundet och Landstingsförbundet innan propositionen lades fram?

2. Kommer en urholkning av basbeloppet att på något sätt påverka olika statsbidrag som i dag utgår till kommuner och landsting?

3. Vilka konsekvenser kommer en urholkning av basbeloppet att få för kommunernas sociala verksamhet?

4. Vilka konsekvenser kan en urholkning av basbeloppet få för avtal på det civilrättsliga området som kommuner och landsting slutit?

Frågan har överlämnats till mig.

Innan propositionen om besparingar i statsverksamheten lades fram för riksdagen tog regeringen initiativ till överläggningar med de båda kommunförbunden. Inför dessa överläggningar, som hölls på Haga den 23 september, hade information om bl. a. de föreslagna ändringarna i beräkningsgrunderna för att fastställa basbeloppet lämnats till kommunförbunden. Vid överläggningarna gavs ytterligare information om effekterna på kommunsektorn av de olika besparingsförslagen.

När det gäller statsbidragen har jag vid min genomgång inte kunnat finna att några statsbidrag av betydelse till kommunerna är direkt kopplade till basbeloppet. Härvidlag kommer det således inte att uppstå några effekter på den kommunala ekonomin.

Kommunernas sociala verksamhet påverkas av en mängd faktorer. En något långsammare ökning av exempelvis pensionärernas inkomster än vad som nu är fallet torde inte få några direkta konsekvenser av betydelse för kommunernas insatser på detta område.

När det slutligen gäller de avtal som kommuner och landsting kan ha slutit inom det civilrättsliga området med koppling till basbeloppet får det naturligtvis bedömas från fall till fall om ändringar i avtalen är påkallade. Det är en fråga för de avtalslutande parterna.

Anf. 23 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka budgetministern för svaret på min fråga. Svaret är ytterst formellt, och ambitionen att belysa basbeloppets inverkan på kommunerna är verkligen begränsad.

Jag har ställt fyra frågor, och jag skall i all korthet försöka kommentera det svar jag har fått.

När det först gäller frågan om överläggningar mellan regeringen och kommunförbunden meddelar budgetministern att det har lämnats information till kommunförbunden den 23 september. Detta är helt i strid med regeringens egen proposition om den kommunala ekonomin, som förutsätter att överläggningar skall hållas med kommunförbunden och att man på grundval av överläggningarna så småningom skall försöka komma till en överenskommelse. Nu redovisar budgetministern att man i den här delen har givit information. Man har kallat samman kommunförbunden och sagt att så här tänker vi göra. Detta står helt i strid med utgångspunkterna.

Men det skulle ändå vara roligt att få höra vad kommunförbunden sade. Tyckte de att det var bra, eller hade de någon synpunkt att framföra i anslutning till informationen?

Beträffande min andra fråga, fråga 2, om det utgår statsbidrag som är knutna till basbeloppet, har budgetministern funnit att dessa är ytterst begränsade. Jag delar hans uppfattning att det inte finns några statsbidrag som är så hårt knutna till basbeloppet. Men jag skulle då vilja ställa en fråga till budgetministern. Det finns andra statsbidrag till den kommunala sektorn av utomordentligt stor betydelse – till mentalsjukvården med 2,6 miljarder kronor, för läkarutbildningsavtalet med en halv miljard kronor. De är knutna till KPI – konsumentprisindex. Vill budgetministern här nu bekräfta att man vid förhandlingarna med kommunförbunden inte kommer att ta ändringen av basbeloppet till intäkt för att också göra en rensning av konsumentprisindex som innebär att energikostnaderna förs bort?

När det gäller frågan om den sociala verksamheten menar budgetministern att det inte har någon särskild betydelse att basbeloppen ändras. Jag kan inte dela hans uppfattning. För det första är socialhjälpens basbeloppsanknuten. För det andra gäller det här ersättning för vård av fosterbarn i enskilda hem. Dessutom kan sägas att den allmänna urholkning av sociala förmåner som nu sker kommer att öka kommunernas kostnader för socialhjälp och innebära en övervältring på stat och kommun.

När det gäller den fjärde frågan, om anknytningen till civilrättsliga avtal mellan kommuner och enskilda personer och företag, kan jag i stor utsträckning nöja mig med att hänvisa till den tidigare förda diskussionen. Det är naturligtvis otillfredsställande att de förutsättningar på vilka civilrättsliga avtal bygger väsentligt förändras under avtalsperioden.

Till sist vill jag säga i anslutning till det svar jag fått att jag kan finna att regeringen gång efter annan vidtar dispositioner som innebär kraftiga inkomstbortfall för kommunerna. Under de senaste två åren har kommunerna berövats bidrag och inkomster på 2 miljarder kronor. Det går inte att

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

*Om basbeloppets
betydelse för kom-
munernas verk-
samhet, m. m.*

Torsdagen den
27 november 1980

*Om basbeloppets
betydelse för kom-
munernas verk-
samhet, m. m.*

förena detta med att man samtidigt föreslår att kommunerna skall begränsa sin verksamhet och sina utgifter.

Anf. 24 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Av mitt svar framgår att information till de båda kommunförbunden hade utgått före den 23 september och att man stämde av synpunkterna vid den överläggning som ägde rum på Haga. Att besparingar ute i kommunerna knappast kan vara en populär åtgärd trodde jag att en så kommunalt erfaren man som Hans Gustafsson insåg. Vi befinner oss i ett ekonomiskt svårt läge som tvingar oss att hålla efter expansionen i stat, landsting och kommuner, och det gäller i synnerhet kommunerna, Hans Gustafsson. Detta är väl verifierat genom den expansionstakt som har rått ute i kommunerna. Det är förklaringen till att regeringen hållit tillbaka resurserna för kommunerna. Det är nödvändigt att hålla igen den utvecklingen – annars kommer vår ekonomi att gå alldeles snett.

Här beröreds frågan om mentalsjukvården. Ja, herr talman, att här i kammaren börja resonera om hur man skall lägga upp förhandlingarna i denna viktiga fråga är väl ändå orimligt, Hans Gustafsson. Jag anser att vi inte kan föra den debatten vidare. Vi kommer nog att följa spelets regler i vanlig ordning när vi träffar kommunförbunden i denna fråga.

Vad beträffar de olika sociala verksamheterna är kommunerna inte bundna i lag, utan här är det kommunerna obetaget att agera efter egna bedömningar. Jag är övertygad om att man klarar detta med den klokhet som finns ute i våra kommuner.

Anf. 25 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Budgetministern säger att det är klart att kommunerna inte tycker om besparingar och att jag borde förstå det. Jag har inte frågat om det. Jag har frågat vad kommunerna haft för uppfattning om förslaget till ändring av basbeloppet, och den frågan har jag inte fått svar på. Jag skulle gärna vilja ha ett svar på detta. Jag skulle vilja veta om man nu tycker att det är en bra metod att beröva kommunerna pengar. Budgetministern har inte sagt ett ljud om att kommunerna enligt kommunförbundens egna beräkningar, innebärande omräkning av basbeloppet, förlorar 350 milj. kr i mistad skattekraft. Jag tycker nog att det finns anledning att ytterligare belysa kommunernas hållning i denna fråga.

När det gäller mentalsjukvården här jag inte begärt att budgetministern här skall föra förhandlingar om avtalet på detta område – det får han naturligtvis göra med parterna. Jag har bara frågat om han tänker förändra de förutsättningar som utgör grundvalen för regeringens och kommunförbundens överläggningar och urholka konsumentprisindex på samma sätt som basbeloppet blivit urholkat. Den frågan borde det vara möjligt att svara på.

Torsdagen den
27 november 1980

*Om basbeloppets
betydelse för kom-
munernas verk-
samhet, m. m.*

Anf. 26 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Våra överläggningar på Haga innebar att vi hade en hel del diskussioner om pensionssystemet. Det är en komplicerad fråga inom den kommunala sektorn, och det var båda sidor medvetna om.

I övrigt kan jag inte påminna mig att det förekom någon kritik när det gäller basbeloppsbedömningen.

Anf. 27 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte tolka budgetministern på annat sätt än att han menar att det har förekommit överläggningar mellan Svenska kommunförbundet och regeringen samt att Kommunförbundet inte haft något att erinra mot att denna omräkning av basbeloppen gjordes. Det stämmer i så fall inte med de informationer som jag har. Det är ytterligt allvarligt, och det är också ett ytterligt allvarligt ingrepp i hela uppbyggnaden av den kommunala ekonomin och den kommunala verksamheten. Jag har inte vänt mig mot sparåtgärden som sådan, utan jag har vänt mig mot åtgärden i dess helhet.

Jag vill ånyo säga att om man från regeringens sida anser det nödvändigt att beröva kommunerna inkomster och intäkter av olika slag, så må det vara regeringens bedömning med hänsyn till den samhällsekonomiska situation som vi har. Det kan vi föra en alldeles särskild diskussion om, men det tänker jag inte göra i dag. Jag vill bara påpeka att regeringen inte kan vidta åtgärd efter åtgärd som innebär en urholkning av kommunernas finanser och förena detta med att vid varje tillfälle angripa kommunerna för deras ekonomiska verksamhet och hota dem med skattetak.

Anf. 28 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag har här ett cirkulär från Svenska kommunförbundet från den 30 september 1980, där man går igenom besparingsåtgärderna. Man gör bl. a. en kalkyl över vad en neddragning av pensionernas intäkter kan innebära i bortfall av skatteunderlag. Där finns naturligtvis en effekt. Vad vi är ute efter är ju att helt enkelt få en neddragning av dessa kostnader. Självfallet blir det en sådan.

Men låt oss också, Hans Gustafsson, vara överens om att beloppet, med tanke på de stora tal som det här rör sig om, är mycket marginellt. I övrigt visar den här genomgången att ändringen av basbeloppet påverkar kommunernas verksamhet i mycket liten utsträckning.

Anf. 29 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte dela budgetministerns uppfattning. Jag har tillgång till samma cirkulär som han. Enligt det cirkuläret är ett skattebortfall på 350 miljoner inte betydelselöst ur den kommunala sektorns synpunkt. Det betyder – skulle jag tippa – någonting mellan 15 och 20 öre i kommunal utdebitering. De sammanlagda effekterna av de åtgärder som regeringen har vidtagit motsvarar 75 öre i kommunal utdebitering. Det är en utomordentligt stor post i den kommunala ekonomin.

*Om basbeloppets
betydelse för so-
cialt svaga grupper***5 § Svar på fråga 1980/81:113 om basbeloppets betydelse för socialt svaga grupper****Anf. 30** Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Gabriel Romanus har frågat mig vad regeringen tänker göra för att förslaget i sparplanen angående basbeloppet inte skall drabba svaga grupper genom t. ex. förändring av gränserna för existensminimum vid beskattning.

Basbeloppet har under årens lopp kommit att användas på skilda områden utanför den allmänna försäkringen i syfte att nå en automatisk anpassning av olika beloppsgränser till ändringar i penningvärdet. Bl. a. används det vid beräkningen av det belopp som skall anses motsvara existensminimum vid beskattningen. Lagstiftningen härom, som trädde i kraft den 1 april 1976, innebar framför allt en enhetlig reglering vid beskattning och indrivning. Utformningen anknöt till i kommunerna allmänt tillämpade normer för socialhjälp.

De ändringar som nu har föreslagits angående sättet att beräkna basbeloppet får endast delvis genomslag beträffande existensminimibeloppet. Existensminimum bestäms nämligen med ledning av ett normalbelopp som anges för olika familjetyper till procentuella andelar av basbeloppet och som skall täcka alla vanliga levnadskostnader utom bostadskostnad. Till normalbeloppet läggs sedan den faktiska bostadskostnaden. Detta medför att kompensation i dessa fall kommer att ges fullt ut för den inverkan som stigande energikostnader har på bostadskostnaderna.

Avsikten är inte heller att principen för beräkning av normalbeloppen skall ändras. Anknytningen till utvecklingen av konsumentpriserna bör bibehållas, vilket innebär att reglerna om normalbelopp i kommunalskattelagen får ändras. För inkomståret 1981 behövs emellertid ingen ändring, eftersom basbeloppet för december månad året före inkomståret är avgörande.

Jag avser att under år 1981 återkomma till regeringen med förslag i detta hänseende.

Anf. 31 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Regeringen har ju i åtskilliga sammanhang uttalat att den sparverksamhet som propositionen om besparingar i statsverksamheten är uttryck för inte skall drabba svaga grupper och utsatta människor utan att dessa skall skyddas. Som exempel på sådana yttranden kan jag citera ur inledningen till propositionen, där statsministern anfört bl. a. följande:

”I ett åtstramningsläge är det särskilt viktigt att upprätthålla en socialt medveten fördelningspolitik.

En huvudpunkt i regeringens spararbete har därför varit att se till att de mest utsatta grupperna skyddas. I vissa fall har inga ingrepp gjorts, t. ex. när det gäller de handikappade. I andra fall, när generella ingrepp blivit ofrånkomliga, har de sämst ställda fått kompensation.”

Man kunde av propositionen i den del som gäller just basbeloppsberäkningarna få intrycket att förslaget, om det genomfördes fullt ut och

basbeloppet i den nya formen skulle få slå igenom i alla de sammanhang där basbeloppet används, inte riktigt skulle stämma med den nämnda deklara- tionen. Som exempel har jag nämnt existensminimum, och även i andra sammanhang – exempelvis när det gäller handikappade – ligger basbeloppet till grund för ersättningsarna. Som jag framhåller i motiveringen till min fråga kan det ju inte ha varit avsikten att svaga grupper skall drabbas – det skulle strida mot regeringens allmänna deklara- tioner. Det är därför jag har frågat budgetministern vad regeringen ämnar göra för att se till att en ändring av basbeloppet inte drabbar svaga grupper genom t. ex. förändring av gränserna för existensminimum vid beskattning.

Jag ber att få tacka budgetministern för svaret. I det sägs ju klart och utan reservationer att de som är berörda av existensminimum skall skyddas och att anknytningen till utvecklingen av konsumentpriserna skall bibehållas utan reservationer för indirekta skatter, oljeprishöjningar e. d. Det är ett bra och klargörande besked.

Tidigare i dag sade ekonomiministern här i kammaren att regeringen utreder vidare hur basbeloppsberäkningen slår i olika sammanhang och om det behövs några lagändringar. Jag utgår från att detta utredande kommer att leda till förslag som skyddar också andra svaga grupper, t. ex. handikappade. Jag hoppas att budgetministern kan bekräfta att det är ett riktigt antagan- de.

Anf. 32 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är ett riktigt antagande som Gabriel Romanus gör mot bakgrund av vad ekonomiministern nyss sade. Regeringen kommer att noga följa de här frågorna. Utredningsarbete är på gång. Jag kan hänvisa till att socialstyrelsen ser över hur bestämmelserna för underhållsbidragen skall utformas. I samband därmed har man anledning att överväga basbeloppets betydelse för den frågan.

Vidare undersöker familjesakkunniga hur man skall förfara med rätten för efterlevande make att få ta ut viss egendom ur boet. Även detta är en sådan fråga som man längre fram får återkomma till. Därutöver får vi naturligtvis i budgetpropositionen återkomma till den här frågan i de fall där det finns särskilda motiv för det. Jag kan då särskilt nämna sådana områden som handikappersättning, vårdbidrag, barnpension, barntillägg och bidragsför- skott. Det är väl de områden där det är mest aktuellt att noga följa utvecklingen.

Anf. 33 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för den här ytterligare preciseringen. Jag är övertygad om att vi kommer att få förslag från regeringen som lever upp till vad statsministern säger i propositionens inledning, nämligen att inga ingrepp alls skall göras beträffande handikap- pade.

*Om beivrandet
av brott mot
skattelagstiftningen*

6 § Svar på fråga 1980/81:97 om beivrandet av brott mot skattelagstiftningen

Anf. 34 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Wiggo Komstedt har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att förhindra att utredningar, där det framkommit att brott mot skattelagstiftningen kan ha förekommit, läggs ned innan utredningen har fullföljts.

Wiggo Komstedt har uppenbarligen ställt sin fråga mot bakgrund av vad som framkommit i massmedia angående den kontrollaktion som skattemyndigheterna i början av detta år företog hos bl. a. vissa fackliga organisationer. Jag har inhämtat att det i denna aktion ingick en särskild kontroll av organisationernas uppgiftslämnande enligt taxeringslagen. Utan att gå in på hur denna aktion har utförts vill jag peka på att en kontroll av detta slag har ett dubbelt syfte. Den vidtas dels för att kontrollera att arbetsgivaren har lämnat riktiga uppgifter om arbetstagarnas löner och traktamenten, dels för att arbetsgivaren vid en eventuell upptäckt av felaktigheter skall kunna informeras om vad han har att iaktta vid uppgiftslämnandet kommande år. Att skattemyndigheterna lämnar en information på detta sätt är viktigt, inte minst med hänsyn till den ökade betydelse som kontrolluppgifterna fått i uppbördssystemet. Innehållen källskatt skall fr. o. m. nästa år krediteras arbetstagarna med ledning av sådana uppgifter.

Den kontrollaktion som det i förevarande fall är fråga om är inte avslutad. Jag anser mig inte ha anledning att överväga några åtgärder av det slag som Wiggo Komstedt efterlyser.

Anf. 35 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret på min fråga.

På grund av ett orimligt skattesystem har skattemoralen i vårt land sjunkit till en ganska låg nivå. Massmedias sätt att skildra och blåsa upp enskilda fall, i vilka offentliga personer är inblandade, bidrar också till att ytterligare undergräva skattemoralen. Mot den bakgrunden är det kolossalt viktigt att de fall där det påstås att brott mot skattelagstiftningen förekommit blir ordentligt utredda.

Ledande personer i fackföreningar och politiska förtroendemän omnämns ofta som pampar. Allmänheten får lätt intryck av att dessa pampar lever utanför den vanliga lagstiftningen. Det bör en gång för alla klart och bestämt slås fast att det naturligtvis inte är på det sättet.

Därför är det illavarslande att det har visat sig att många fackföreningsfunktionärer har mottagit ersättningar som inte deklarerats i enlighet med gällande skattelagstiftning. Facket har ju ofta kritiserat enskilda företagare för att de har skatteförmåner som inte deklarerats på ett riktigt sätt. Detta gör inte frågan mindre intressant.

Jag ställde frågan, när det blev känt att utredningen i det aktuella fallet inte skulle fullföljas. Mot bakgrund av vad som har framkommit är det politiskt

intressant att konstatera att LO-folket indirekt underkänner det nuvarande skattesystemet. Det är ett tacknämligt erkännande. Det är synd att det skulle göras på ett för facketns företrädare mindre smickrande sätt.

Det har också riktats anmärkningar mot det sensationella och absolut nya förfarings sättet att en skattskyldig får en underrättelse från taxeringsmyndigheten om att man upptäckt felaktigheter i hans inkomstuppgift och säger: Kom in med en förklaring, så skall vi rätta till det här felet!

Nu säger budgetministern i sitt svar att kontrollaktionen i fråga inte är avslutad. Det är bra att det blir klarlagt. Som det har skildrats skulle den vara avslutad, och det var anledningen till frågan. Jag vill därför avslutningsvis fråga budgetministern om han delar min uppfattning att myndigheten skall fullfölja utredningar när fakta visar att man har vidtagit åtgärder som strider mot skattelagstiftningen.

Anf. 36 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Wiggo Komstedt riktar en direkt fråga till mig om fullföljandet av utredningar i sådana här frågor. Jag har sagt att arbetet inte är avslutat, och det tillkommer inte mig att göra några påpekanden om när utredningar skall avbrytas eller fullföljas, utan det är myndigheterna själva som har att ta ställning. I den mån som det kan vara fråga om felaktigheter blir det de rättsliga instanserna som får göra bedömningen. Inte heller då tillkommer det ett statsråd att avgöra vad som är befogat eller ej.

Anf. 37 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag tycker ändå att det är väldigt viktigt i en fråga som har så stor principiell betydelse som den här frågan har att man slår fast och uttalar den politiska viljan. Jag hoppas naturligtvis att en borgerlig regering skall ha den mycket starkt markerade politiska viljan och att man förklarar att utredningar av det här slaget till varje pris bör fullföljas, när brott mot gällande skattelagstiftning kan misstänkas.

Jag är naturligtvis överens med budgetministern om att det finns särskilda organ för detta, men det är alltid bra om det också finns en klart uttalad politisk vilja. Det är många gånger den som människorna tar hänsyn till.

Anf. 38 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag är naturligtvis angelägen om att de regler som finns fastlagda i vår skattelagstiftning följs på ett korrekt sätt. Där har jag ingen annan mening än Wiggo Komstedt. Jag kommer att göra allt vad jag kan för att underlätta för myndigheterna att fullfölja intentionerna i vår skattelagstiftning, så att staten, kommuner och landsting får de skatteintäkter som det är avsett att de skall få.

Här gäller det ändå att göra en avvägning. Vi får komma ihåg att inte fastna i något som innebär att sila mygg och svälja kameler, och här är det myndighetens sak – och domstolarnas också naturligtvis – att avgöra när det finns skäl att gå vidare.

Det här är ju en fråga om att tala om hur arbetsgivarna skall utforma sina

Om inkomstgarantierna för konstnärer

kontrolluppgifter på bästa sätt; så att löntagarna får ett korrekt underlag för sina deklarationer och så att man undviker felaktigheter i fortsättningen. Det kan ses som en korrigerig av vad som har varit.

Anf. 39 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Budgetministern säger att man inte skall sila mygg och svälja kameler. Det är jag överens med budgetministern om, men jag tycker inte att det uttryckssättet är speciellt gångbart i det här sammanhanget, när det visar sig att det mer eller mindre är ett systematiskt sätt att undanhålla skattepliktiga inkomster. Det har förekommit ersättning i form av stipendier som inte beskattats, och vi vet att traktamenten i dag är en populär inkomstkälla på grund av beskattningssystemet.

Därför tycker jag som sagt inte att uttrycket sila mygg och svälja kameler är speciellt bra när det gäller en förteelse med en sådan volym som det här är fråga om. Men jag är helt överens med budgetministern om att vi naturligtvis skall från politisk utgångspunkt ge myndigheterna möjligheter att på rätt sätt följa utvecklingen.

Anf. 40 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag är övertygad om att de uttalanden som är gjorda med anledning av den här undersökningen kommer att vara riktninggivande för fortsättningen, när arbetsgivare utformar sina kontrolluppgifter, och då har aktionen haft en stor betydelse.

Anf. 41 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag tackar budgetministern än en gång. Kanske har den här debatten bidragit till att ge ett bättre underlag också för den allmänhet som inte har så stort förtroende för det som framkommer ibland.

7 § Svar på fråga 1980/81:95 om inkomstgarantierna för konstnärer

Anf. 42 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av att inkomstgarantierna för konstnärer påverkas av regeringens förslag om ändring av grunderna för beräkning av basbeloppet, har Georg Andersson frågat mig om jag anser det rimligt att urholka samhällets stöd till konstnärer på föreslaget sätt.

Inkomstgaranti innehas av sammanlagt ca 120 konstnärer i vårt land. Den årliga inkomstgarantin kan enligt gällande förordning uppgå till högst fem gånger det basbelopp som gällde vid kalenderårets ingång. Detta maxibelopp minskas med innehavarens årsinkomst upp till ett basbelopp och med 75 % av årsinkomsten i övrigt. Knappast någon innehavare utnyttjar f. n. garantin i full utsträckning på grund av att de uppbär inkomster från annat håll. Garantin utnyttjas inte alls eller endast i ringa utsträckning av över hälften av innehavarna. Anslaget till inkomstgarantier för konstnärer uppgår

innevarande budgetår till 4,9 milj. kr. Anslagen till övrigt direkt konstnärsstöd, inkl. biblioteksersättningen, uppgår till ca 60 milj. kr.

Effekten på konstnärsstödet i stort av den föreslagna ändringen i beräkningen av basbeloppet torde med andra ord bli synnerligen marginell.

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

Om inkomstgarantierna för konstnärer

Anf. 43 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret på min fråga.

Den ändring av beräkningen av basbeloppet som regeringen föreslår innebär att inkomstgarantin för konstnärer kommer att utgå med ett relativt sett minskat belopp.

Det är visserligen ett begränsat antal konstnärer som berörs, men för dem som drabbas torde åtgärden bli mycket kännbar.

Regeringens förslag innebär en urholkning av samhällets stöd till konstnärer. Jag finner det vara orimligt. Utbildningsministern anser att effekten av den föreslagna ändringen i beräkningen av basbeloppet torde bli "synnerligen marginell". Det finns anledning att betvivla detta. Som framgår av Jan-Erik Wikströms svar kan inkomstgarantin uppgå till högst fem gånger gällande basbelopp. Förändringen av basbeloppet kommer därför att i vissa fall femdubbla minskningen av inkomstgarantin.

Jag vill fråga om utbildningsministern gjort någon beräkning av hur stor denna förändring av inkomstgarantin kan komma att bli i det praktiska fallet.

Vilka överväganden har föregått regeringens ställningstagande i denna fråga? Var verkligen utbildningsministern medveten om att en förändring av basbeloppet också skulle få återverkningar på inkomstgarantin till konstnärer?

Jag menar att det i fortsättningen blir ironiskt att kalla denna stödform för inkomstgaranti. Genom den föreslagna åtgärden förlorar stödet just sin karaktär av garanti.

Det är också anmärkningsvärt att denna förändring sker så i smyg. Det är först genom att frågan nu ställts i riksdagen som det blir offentligt att inkomstgarantin till konstnärer kommer att försämrats.

Man kan göra tankeexperimentet att Jan-Erik Wikström föreslagit motsvarande förbättring. Då hade denna inte dolts. Då hade Jan-Erik Wikström med säkerhet gjort stort offentligt nummer av detta.

Avslutningsvis tvingas jag konstatera att min fråga egentligen är obesvarad. Jag upprepar min fråga: Är det rimligt att urholka samhällets stöd till konstnärer på detta sätt?

Anf. 44 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Vi har självfallet undersökt vilka effekterna kan komma att bli. Såvitt jag förstår blir det ingen förändring alls under 1981, troligen inte heller under 1982. Det är därför jag använt uttrycket "synnerligen marginell".

Torsdagen den
27 november 1980

*Om basbeloppets
betydelse för
avtalsförsäk-
ringarna, m. m.*

Anf. 45 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att detta svar är utomordentligt märkligt. Genom att förändra grunderna för beräkning av basbeloppet ändrar man också underlaget för utbetalning av inkomstgarantin. Detta sker inte bara i motsvarande mån. Som jag påpekade kommer förändringen att femdubblas. Hur man kan kalla detta för en marginell ändring förstår jag inte. Det måste i så fall grunda sig på någon föreställning om att den åtgärd som regeringen nu föreslår i praktiken inte kommer att förändra basbeloppet. Då undrar man: Varför görs då detta ingrepp?

8 § Svar på fråga 1980/81:107 om basbeloppets betydelse för avtalsförsäkringarna, m. m.

Anf. 46 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Lars Ulander har – mot bakgrund av regeringens proposition om besparingar i statsverksamheten m. m. och med angivande av att arbetsmarknadens olika avtalsförsäkringar påverkas av de i propositionen föreslagna principerna för bestämmande av det s. k. basbeloppet – frågat mig om vilka kontakter som hade ägt rum med arbetsmarknadens parter före beslutet i propositionen och vidare om vilka motiv som enligt regeringen föreligger för att avtalsförsäkringarna skall påverkas negativt och förändringarna slå hårdast mot de privatanställda arbetarna.

Som svar på Lars Ulanders frågor får jag meddela att regeringen vid sina kontakter med arbetsmarknadens huvudorganisationer under hösten bl. a. berörde att ett ändrat basbelopp kunde få återverkningar på försäkringar vid sidan av den allmänna försäkringen. Samma besked gavs SACO/SR, när regeringspropositionen på sedvanligt sätt MBL-förhandlades i statens förhandlingsråd.

Att arbetsmarknadens parter använder sig av basbeloppet i sina olika kollektivavtal innebär självfallet inte att det är statsmakterna som tar ansvaret för kollektivavtalens materiella innehåll eller för deras tekniska konstruktion. Ändras de förutsättningar som avtalen bygger på är det parternas eller i sista hand arbetsdomstolens sak att bestämma avtalens fortsatta tillämpning. Detta är inte något nytt, och det kan inte tas till intäkt för ett påstående om att regeringen har velat ge sig på den trygghet som ligger i dessa kollektivavtal.

Anf. 47 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Den debatt som nu förts, där jag är den siste i raden att få svar, har varit rätt klagörande. En sak kan man väl konstatera: regeringens anseende har inte mått speciellt bra av den här debatten.

Jag kan efter de här svaren konstatera att regeringen inte visste vilka följder en förändring av basbeloppet skulle få. Och det vore kanske lika så gott om man nu när debatten är över erkände det.

Som svar på min första fråga säger arbetsmarknadsministern att ett ändrat

basbelopp kunde få återverkningar på försäkringar. Det tyder helt klart på att regeringen inte kunde ge arbetsmarknadens parter besked om vilka följder en sådan förändring skulle få.

Sedan kommer jag till svaret på nästa fråga, där arbetsmarknadsministern säger att statsmakterna självfallet inte tar ansvaret för kollektivavtalens materiella innehåll eller för deras tekniska konstruktion.

Den direkta tanken hos mig blir då: Den här regeringen måste vara rätt farlig. Här har parterna suttit och diskuterat och kommit överens om olika regler för hur man skall klara ut vissa förhållanden, och sedan går regeringen bara och med ett penndrag förändrar detta!

Sedan en fråga till arbetsmarknadsministern: Varför skrev regeringen inte in i propositionen motiveringarna till de här förändringarna, om man visste att det skulle uppstå förändringar när det gäller både försäkringar och annat?

Anf. 48 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Lars Ulander säger att regeringen uppenbarligen inte visste om vilka effekter ändringen av basbeloppet skulle få.

Det skall gärna erkännas att det är en lång rad olika avtal och f. ö. också lagar som bygger på basbeloppet. Men i den fråga som vi här diskuterar, Lars Ulander och jag, visste regeringen – och det kan dokumenteras – att det skulle bli effekter också på avtalsförsäkringarna. Just därför tog regeringen upp den frågan med arbetsmarknadens parter, när överläggningar skedde om i huvudsak skattefrågor inför nästa års avtalsrörelse.

Varför beskrev man inte bakgrunden till att denna ändring görs? frågade Lars Ulander. Det är ju precis det som hela propositionen handlar om, nämligen att Sveriges ekonomiska läge är sådant att vi måste vidta besparingar i statsbudgeten. Detta är en av de åtgärder som har vidtagits. Att det får konsekvenser också i civilrättsliga avtal var ingen hemlighet, men det får avtalsparterna hantera på sitt sätt. Det skall inte jag ge några pekpinar om.

Anf. 49 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern säger att det ändrade basbeloppet fick återverkningar på en mängd olika områden. Detta hade man också talat om för parterna på arbetsmarknaden. Men i svaret sägs att ett ändrat basbelopp kunde få återverkningar.

Jag vill ställa en fråga till arbetsmarknadsministern: Vad sade arbetsmarknadens parter om att det skulle bli negativa återverkningar på avtalsförsäkringarna?

Anf. 50 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Såvitt jag vet används inte i alla avtalsförsäkringar basbeloppet när det gäller att reglera följsamheten till prisstegringarna. Det är anledningen till uttryckssättet att ett ändrat basbelopp "kunde" få effekter.

Vad avtalsparterna svarade i våra överläggningar tänker jag inte referera. Det skulle fullständigt rasera möjligheterna till förtroliga och öppna överläggningar, om vi gick ut och talade om vad våra samtalspartners har sagt. Skall det refereras, får de som har framfört åsikterna göra det. Jag kan bara svara på den fråga som har ställts av Lars Ulander, nämligen om kontakter togs. Jag upprepar en gång till att det skedde på det sätt som jag har beskrivit.

9 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1980/81:60

10 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1980/81:6 med årsredovisning för Statsföretag AB (skriv. 1980/81:11)

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Vissa energifrågor

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:11 om vissa energifrågor.

Anf. 51 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Rubriken på detta betänkande stämmer inte helt med innehållet i den motion som vänsterpartiet kommunisterna har väckt och som behandlas i betänkandet. Men motionen skall ju någonstans hamna, och eftersom den dessutom berör en stor del av energiproblematiken är det naturligtvis fullt riktigt och rättvist att den har hamnat i detta sammanhang. Men jag vill från början påpeka att det inte bara är fråga om energi, utan om ett mycket vidare begrepp som har med industripolitik och ekonomisk politik att göra. När vi kommer in på energifrågor får vi ju ofta konstatera att de berör hela samhällslivet och inte bara den smala sektorn energi. Det vore bra om det poängterades litet oftare.

Jag tänker inte ta upp den mängd tekniska fakta som finns i vår motion – fakta som vi givetvis har fått hjälp med av tekniker, eftersom vi inte själva behärskar den problematiken. Men jag tycker att utskottet på ett förtjänstfullt sätt har skisserat bakgrunden till den aktuella frågan. Och denna bakgrund visar i stort sett att de propåer som vi för fram i vår motion är riktiga och bygger på ett ganska adekvat och konkret underlag. Utskottets genomgång av nya metoder för aluminiumframställning, som motionen handlar om, är alltså mycket bra. Vi tar i vår motion upp just den aspekten.

Det finns alltså metoder för att framställa den eftertraktade metallen aluminium som är skiljaktiga dem som f. n. används. De är billigare, de är energisnålare – och därigenom naturligtvis också ännu billigare – och de är

framför allt mindre beroende av den enda nu använda råvaran för aluminiumframställning, dvs. bauxit. Så långt tänkte jag gå in på vad denna fråga tekniskt handlar om.

Om det finns en metod för att framställa en eftertraktad metall som aluminium som har de mycket goda egenskaperna att vara billigare, energisnålare och kunna utnyttja flera typer av råvaror och därmed minska råvaruberoendet, så måste man fråga sig varför i Herrans namn ingen börjar använda en sådan metod för att framställa den eftertraktade metallen.

Utskottet har naturligtvis de gamla vanliga argumenten, som vi ser det, och som underförstått framgår av utskottets skrivningar. I betänkandet avslutas genomgången av metoder för att framställa aluminium med denna mening: "Stora tillgångar av högvärdig bauxit gör att denna utveckling dock ej kommer att gå alltför snabbt." Man avser här utvecklingen mot nya framställningsmetoder. Det finns också ett utlåtande från STU, där man säger att industrin hittills har anmält ett relativt litet behov av insatser för forskning, utveckling och demonstration. – Det är detta jag menar med de gamla vanliga argumenten.

De som nu framställer aluminium – de stora och multinationella bolagen och även vår egen huvudframställare, Gränges Aluminium – är inte intresserade av nya metoder så länge det lönar sig att använda den gamla. Det är det gamla vanliga problemet som vi alltid möter när det gäller företagsekonomiska kontra nationalekonomiska och samhällseliga intressen. Man kommer säkert om 10–20 år att bli väldigt intresserad av den nya metoden, och man kommer också att satsa pengar på den eftersom den då är vinstgivande. Men nu lönar det sig bättre för de stora aluminiumbolagen att fortsätta att driva den dyrbara, energikrävande och ensidigt råvaruberoende framställningsmetoden. Man kommer inte att ändra den förrän vinstintressena ger incitament till det. Därför behövs det en annan inriktning från samhällets sida när det gäller sådana verksamheter.

Därför uppfattar jag utskottets skrivning, där man naturligtvis avstyrker motionen trots en mycket bra genomgång och beskrivning, som en väldigt passiv och avvaktande politik. Man skall alltså vänta, enligt styrelsen för teknisk utveckling, till dess industrin är intresserad av att få pengar för utveckling. Men innan dess skall inte samhället göra någonting. Det är, som jag ser det, en typiskt borgerligt inriktad passiv företagsekonomisk politik och energipolitik. Samhället skall inte göra någonting, inte satsa några pengar, så länge industrin inte vill vara med. Därmed fastnar man i ett beroende av de stora och multinationella bolagen.

Det skulle alltså behövas en mera aktiv inriktning på detta område. Vi behöver inte vänta på det privata vinstintresset. Det är tydligt och klart att det är ett samhällseligt och ett nationalekonomiskt intresse för Sverige att få till stånd denna utveckling av nya processer för aluminiumframställning. Vi har i detta land stora tillgångar på olika mineraler som kan användas som råvara just för aluminium. Men vi använder dem inte, utan vi importerar råvaran och tillverkar aluminium av den, trots att vi i stället skulle kunna använda råvaror som finns här i landet.

I utskottsbetänkandet redovisas var de olika råvarutyperna finns i Sverige. Där finns också det med som vi har tagit upp i vår motion, nämligen handeln med avfall från gruvbrytningen i Aitik. Där finns alltså glimmer, som är en av de råvaror som med stor fördel går att använda i den nya process vi har beskrivit. Det blir ju inte sämre av att den råvaran finns i Norrbotten. Jag behöver inte prata om Norrbotten – alla känner till problemen där uppe.

Det skulle alltså vara nationalekonomiskt, regionalpolitiskt och sysselsättningspolitiskt framsynt att satsa några miljoner på att försöka börja utveckla det här projektet. Det skulle vara bra för Sverige, och det skulle vara bra för Norrbotten och för dem som inte har något jobb där uppe.

Det är där den springande punkten ligger. Metoden – antingen det nu blir den här eller kanske någon som går ut på att använda andra råvaror – kommer förr eller senare, och då borde samhället vara först och inte vänta på det privata näringslivet. Metoden blir inte heller sämre av att vi, som vi har gjort i vår motion, påpekar att man kan koppla ihop detta med den framställning av handelsgödsel i Luleå som vi har föreslagit i en annan av våra motioner.

Här kan alltså göras stora regionalpolitiska kopplingar, och det är fråga om industripolitiskt riktiga och framsynta satsningar. Detta borde utskottet och naturligtvis också regeringen ha tagit fasta på mera i stället för att vänta på det privata initiativ som aldrig kommer till stånd förrän det är tillräckligt profitabelt och ger tillräcklig vinst. Och då går inte vinsten till samhället, utan då går den till aktieägarna.

Anf. 52 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag vill mycket kort kommentera och i någon mån komplettera vad utskottet har sagt i anledning av fyra av de energimotioner som behandlas i NU:s betänkande 1980/81:11 och också något beröra vad Oswald Söderqvist tagit upp här.

I motion 1979/80:1417 behandlas de små vattenkraftverkens avsättningsproblem. Enligt utskottets mening bör möjligheterna att utnyttja den energi som kan utvinnas från mindre kraftverk tas till vara. Utskottet säger också att det är viktigt att de små kraftverksägarnas ställning visavi eldistributörerna förstärks. Utskottet förutsätter att det utredningsarbete som bedrivs på industriverket påskyndas så att förslag kommer att läggas fram under år 1981. Dessa förslag bör sedan snarast följas upp inom regeringskansliet.

Vi vet alla att redan utbyggd vattenkraft med låga kapitalkostnader är mycket lönsam. Nyttillkommande och speciellt små vattenkraftverk belastas med höga kapitalkostnader. Elverksföreningen har i en utredning föreslagit att man skall få köpa denna elström efter principen, att kraftverksägaren får en ersättning som motsvarar den kostnadsminskning som den inmatade kraftproduktionen medför för eldistributören. Detta innebär att dessa små vattenkraftverk med ofta mycket höga kapitalkostnader i huvudsak får konkurrera med den rörliga kostnadsdelen i större kraftproduktionsanläggningar. Alla kan förstå att detta är en ohållbar situation om vi vill ta till vara den resurs som de små vattenkraftverken är. I dag behövs de kanske inte,

men när kärnkraften skall avvecklas kommer de att ge ett mycket värdefullt elströmstillskott. Utbyggnaden måste ske successivt. Det är bättre att stödja detta genom att skapa förutsättningar för en säker avsättning till rimligt pris än genom att öka bidragen.

I motionerna 1979/80:390, 1979/80:1442 och 1979/80:315 tas upp frågan om att genom ändrade eltaxor stimulera hushållning med elström bl. a. via ökad nattackumulering av varmvatten. Utskottet anser det betydelsefullt att priser och tariffer på energiområdet får en samhällsekonomiskt riktig utformning, och regeringen har i oktober 1980 tillkallat en kommitté för att se över principerna för taxe- och prissättning inom energiområdet. Energikommissionens expertgrupp för styrmedel upptäckte 1977 ett sedan länge välkänt faktum och skriver i Ds I 1977:18 följande:

”Det har emellertid framkommit att belastningsvariationerna i Sverige ej enbart är mellan dag och natt, utan också mellan sommar och vinter. Dessa säsongsvariationer tenderar att öka ju mer efterfrågan på el växer.” Detta till synes sent konstaterade faktum har förstärkts för varje år som gått.

Den bild som jag nu visar på bildskärmen anger vad som har hänt mellan 1973 och 1979. På bilden ser vi, om nu färgerna framträder, att elkonsumtionen under sommarmånaderna juni, juli och augusti endast har stigit med något tiotal procent under dessa sex år, medan ökningen i januari uppgår till ungefär 50 %. Samtliga vintermånader har en betydande ökning. 1979 förbrukades mer än dubbelt så mycket i elström under januari jämfört med förbrukningen under juli samma år. Skulle vi mäta obalansen i uttagen maximieffekt, skulle resultatet bli än mer skrämmande. Det är både företagsekonomiskt och samhällsekonomiskt negativt att kapacitetsutnyttandet av så dyra produktions- och distributionsanläggningar blir sämre och sämre.

En ökning av användningen av elström vår, sommar och höst är ekonomiskt mycket fördelaktig. Det vore rimligt att stimulera detta med en kostnadsanpassad taxa. Jag är medveten om att en total kostnadsanpassning inte är möjlig utan en ganska lång anpassningstid. Det är därför angeläget att en successiv kostnadsanpassning av lågspänningstaxan påbörjas snarast. Detta står i mycket god överensstämmelse med utskottets uttalande ”om betydelsen av att priser och tariffer på energiområdet får en samhällsekonomiskt riktig utformning”.

För att ytterligare stryka under hur stor kostnadsskillnaden är mellan sommar och vinter, vill jag på kammarens bildskärm visa en bild som anger hur produktionskostnaden varierar under året – från ca 10 öre/kWh under sommaren till bortåt 30 öre/kWh på vintern. I dag jämnar vi ut detta och bestämmer ett medelpris av storleksordningen 20 öre/kWh. En skissartad beskrivning av en helt produktionskostnadsanpassad lågspänningstariff visas nedtill på bilden. Prisvariationen 10–35 öre/kWh är givetvis en omöjlighet i dagens överskottssituation, men en styrning åt det hållet ger oss ett bättre utnyttjande såväl företagsekonomiskt som samhällsekonomiskt av våra produktions- och distributionsanläggningar.

Sedan vill jag säga några ord om nya processer för framställning av

aluminium. Toth-processen är välkänd, den är ett av flera alternativ. Utskottet har inte ansett sig kunna bedöma om det är det absolut bästa – därav den kanske något avvaktande hållningen. Ielt klart måste det föreligga även företagsekonomiskt goda förutsättningar, innan man satsar alltför stora belopp på en sådan här process.

Herr talman! Till detta kunde läggas många synpunkter om hur vi skall använda elströmmen effektivt, så att vi verkligen kan ersätta betydande mängder olja utan en hård framtida bindning till kärnkraften, men det skall jag vänta med, kanske till debatten om oljeersättningsfonden.

Avslutningsvis vill jag bara på samtliga punkter yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 53 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag håller också med om att det är svårt att bedöma om denna process och andra processer som omtalas i dessa sammanhang är så att säga effektiva och lönsamma för framtiden. Det är ju just därför som vi har begärt att man skall satsa litet pengar, så att man får klart för sig om processerna är utvecklingsbara i större skala. Det borde alltså staten göra. Riksdag och regering borde ta tag i de här utvecklingsprojekten som vi vet kommer. Förr eller senare blir de attraktiva, och då är det bra om staten ligger först och inte det privata näringslivet. Det är därför som vi har krävt anslag för att utveckla och utvärdera dessa metoder. Det finns alltså redan nu tillräckligt med underlag – och mycket bra underlag – som visar att här finns möjligheter till stora besparingar, mycket bättre effektutnyttjande osv.

Nu har inte utskottet velat gå med på vårt krav – åtminstone inte den här gången. Vi kommer naturligtvis att ta upp frågan igen, och jag är säker på att det ganska snart kommer att visa sig att det hade varit framsynt att redan nu inta en mera positiv attityd till de bedömningar som vi har gjort i vår motion.

Därmed vill jag också yrka bifall till vpk:s motion.

Anf. 54 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag vill bara mycket kort konstatera att samhället har organ som har som en självklar uppgift att ta initiativ och följa utvecklingen på detta område, bl. a. STU. Det kan inte vara en förstahandsuppgift för utskottet att göra detaljerade och konkreta ställningstaganden i en sådan här fråga. Vi menar nog att det är en uppgift för STU i första hand.

Anf. 55 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Ivar Franzén och jag har självfallet olika bedömningar. STU säger att man inte tar några initiativ så länge inte sådana efterfrågas från det privata näringslivet. STU tar alltså inte de initiativ som vore mycket bra för Sverige och för Norrbotten, eftersom man är så att säga uppbounden till att vänta tills det privata näringslivet ber om de pengar som detta näringsliv då behöver. Det är ju det vi inte skall finna oss i. Det är en passiv och dålig

politik, och det vore bättre med en mer aktiv politik, som gjorde att samhället kom i första hand i sådana här frågor.

Anf. 56 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag är mycket angelägen om en aktiv politik. Vad jag sade var att innan man satsar stora belopp på detta område måste det finnas vissa företagsekonomiska förutsättningar. Därmed menar jag att STU är helt oförhindrad att följa dessa frågor och ta de initiativ som visar sig motiverade vid jämförelse med andra mycket intressanta projekt på detta område.

Anf. 57 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vi sitter väl inte här i riksdag och utskott bara för att så att säga invänta vad det privata näringslivet skall göra eller vad olika statliga verk skall göra. Vi har väl också möjligheter att utöva en pådrivande funktion – och det är det jag saknar i utskottets handläggande av dessa frågor. Det är passivt. Man säger att det här är nog bra, det har gjorts en mycket fin redogörelse och beskrivning. Man är positiv men säger att vi inte skall göra någonting nu, för det är inte i det privata näringslivets intresse. Detta är vad Ivar Franzén också säger. Det måste vara företagsekonomiskt först, annars vill han inte vara med och driva på.

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 16 för motion 1979/80:1446 av Lars Werner m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Översyn av ledighetslagstiftningen m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:7 om översyn av ledighetslagstiftningen m. m.

Anf. 58 LARS ULANDER (s):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas en motion av Sten Svensson och Bengt Wittbom.

Från utskottsmajoritetens sida har man alltför positivt behandlat denna motion. Utskottet refererar motionen, och i den finns en beskrivning som inte stämmer med verkligheten. Utskottet stannar för att avstyrka motionen med motivering att arbetsmarknadsdepartementet har satt i gång en utredning som ligger i linje med önskemålen i motionen.

Från socialdemokraterna har vi därför valt att reservera oss. I reservationen slår vi fast att den rätt till ledighet som i dag finns inte får sättas i fråga. Som framgår av majoritetsskrivningen är skälen till utredningen om ledighetslagstiftning de som finns i motion 572.

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

*Översyn av ledighetslagstiftningen
m. m.*

Några ord om formen för det s. k. utrednings- och kartläggningsarbetet. Om regeringen ansett det nödvändigt med en utredning, skulle den ha kunnat göras i form av en parlamentarisk utredning där arbetsmarknadens parter hade haft en självklar plats. Direkt utmanande är det att överlåta till en partsorganisation att utreda dessa för löntagarna så viktiga frågor.

Jag vill citera LO:s ordförande från gårdagens debatt om arbetsdemokratifrågor:

”Ett mycket konkret tecken på hur regeringen behandlar dessa frågor är den översyn av ledighetslagstiftningen som man har satt i gång. En åtgärd som visar hur okänslig man är för de fackliga organisationernas sätt att se på dessa saker är den fullkomligt unika idén att lägga en viktig del av översynen i händerna på Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, SNS. Även om SNS inte är en arbetsgivarorganisation, är dess koppling till företagen sådan att det står utom all tvekan att SNS icke kan betraktas som en opartisk organisation. Under sådana former kan LO självfallet inte delta i översynen. Intrycket att hela översynen i själva verket syftar till direkta försämringar förstärks också av diverse uttalanden av olika ledande borgerliga politiker.”

Att misstänksamheten mot syftet med regeringens aktivitet är stor inom arbetarrörelsen är inte bara baserat på att frågan handlagts på ett märkligt sätt i regeringskansliet. Enligt massmedia tävlar regeringsledamöter om att berätta vad som skall göras när det gäller ledighetslagstiftningen. I nr 34 av SAF-tidningen säger industriminister Åsling: ”Jag medger att vi inte har råd med alla ledigheter. Vi har gått för långt med vissa ledighetsreformer.”

I nr 39 av samma tidning får ekonomiministern frågan: ”Anser du att det behövs en rejäl substansförändring av den mängd ledighetslagar som vållar så stora bekymmer i näringslivet?” Ekonomiminister Bohmans svar är: ”Ja.”

Isöndags, den 23 november, hade Dagens Nyheter ett referat från ett möte i Uppsala. Vice statsministern Ullsten sade då följande: ”Skall ni ge er på ledighetslagarna så börja med det som är mindre angeläget än omsorgen om barnen och som har större effekter på produktionen.”

Det är naturligtvis en överloppsgärning att ställa frågan, vilka lagar regeringen tänker börja med att radera. Uttalandena från de tunga i regeringen bör inte ställa någon i okunnighet om att det är försämringar på gång.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationer som bilagts detta betänkande.

Anf. 59 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas en motion av vänsterpartiet kommunisterna, vari vi kräver att bestämmelserna om tjänstledighet för arbete inom fackliga och politiska organisationer samt inom folkrörelser skall regleras i lag. Vi menar att även de som tar anställning inom framför allt folkrörelserna och partierna, och till stor del också i fackföreningarna, skall kunna gå tillbaka till sitt tidigare arbete. I dag är det så att den som tar

anställning tänker sig för flera gånger innan han lämnar en befattning inom t. ex. industrin. Han kan alltså inte med säkerhet gå tillbaka till sitt gamla arbete.

Man bör kunna jämställa reglerna för dem som arbetar i en del organisationer med reglerna i kollektivavtal på det fackliga området för dem som arbetar opolitiskt men har politiska uppdrag. Detta skulle vara bra också därför att dessa organisationer då kunde få en levande kontakt med arbetslivet. Man kunde ha olika tidsperioder på fackliga och på politiska befattningar, varigenom växlingar i funktionerna skulle underlättas. Också fördelar i arbetslivet skulle vinnas genom att man kunde få impulser från organisationsarbetet. Vi tycker att sådan "varvad verklighetsanknytning" vore någonting att ta fasta på.

Utskottet avstyrker dock motionen. Motiveringen är kort och gott reformstopp. Det är i klartext den borgerliga regeringens politik.

Jag vill yrka bifall till motionen 574.

Men ännu mer oroande än själva avslagsyrkandet är motiveringen för det, nämligen det som pågår i det borgerliga lägret och i regeringen. Man har där fått i uppdrag av sitt överparti, Svenska arbetsgivareföreningen, att försäkra och i praktiken också sätta stopp för ledighetslagstiftning. I förlängningen gäller det också andra områden på arbetsmarknaden – Svenska arbetsgivareföreningen har ju springpojkar här i kammaren. I en motion, nr 572, har Sten Svensson och Bengt Wittbom ställt de krav på försämringar som Svenska arbetsgivareföreningen har fört fram och anser önskvärda och nödvändiga.

Jag har i mitt ordinarie arbete under sommaruppehållet kunnat konstatera att sådana åsikter finns även på arbetsplatserna – det är ett eko från SAF. Det ligger en hård personalpolitik i grunden. Det är fråga om rationaliseringar som bestämmer personalpolitiken och gör det svårt att få ledighet.

Jag vill med det sagda yrka bifall till vpk-motionen.

Anf. 60 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! I det här aktuella betänkandet behandlar vi några motioner som gäller ledighetslagstiftningen. Som vi alla är väl medvetna om har det under senare år tillkommit ett antal lagar och avtal som skapar olika möjligheter till ledighet – betald ledighet eller ledighet utan betalning.

De olika ledighetsanledningarna är utan tvivel alla mycket väl motiverade. De underlättar för anställda att förena arbete med andra viktiga saker i tillvaron, t. ex. föräldraansvar och facklig verksamhet. Många ledighetslagar är till för att garantera rimliga anspråk på vila och rekreation, en del har skyddsskaraktär och andra gäller förpliktelser gentemot samhället.

Ledighetslagstiftningen och de ledighetsavtal som kommit till stånd har alltså tillfört mycket positivt för dem som berörs av lagarna och avtalen. Samtidigt kan vi naturligtvis inte förneka – och jag tror inte någon gör det heller – att det faktum att det har tillkommit så många nya regler på detta område under en relativt kort tid gör att det har uppstått problem vid hanteringen av dessa bestämmelser ute på arbetsplatserna. Det har uppstått

Torsdagen den
27 november 1980

*Översyn av ledig-
hetslagstiftningen
m. m.*

problem både för arbetsgivarparten och för de anställda.

Det är detta som är bakgrunden till att regeringen har tagit initiativ till en översyn av ledighetslagstiftningen och dess verkningar. Denna sker på flera olika sätt. Det genomförs en lagteknisk översyn inom arbetsmarknadsdepartementets rättssekretariat. Riksrevisionsverket genomför en ekonomisk och organisatorisk granskning av konsekvenserna av lagstiftningen. Studieförbundet Näringsliv och samhälle har ombetts att titta på hur det verkar ute på arbetsplatserna.

I utskottsbetänkandet behandlas en motion av Sten Svensson och Bengt Wittbom, som begär en översyn av de lagstadgade ledighetsformerna. Man kan naturligtvis ha olika uppfattning om argumentationen i denna motion. Jag skall inte gå in på det, och det gör inte heller utskottet. Vi konstaterar att en sådan översyn redan har initierats och att det alltså inte finns anledning att vidta några åtgärder med anledning av motionen. Dessutom framhåller vi – och det är viktigt – det uttalande som arbetsmarknadsministern har gjort i riksdagen för inte så länge sedan, nämligen att översynen inte tar sikte på att förändra lagstiftningens materiella innehåll. Man är alltså inte ute efter att minska de anställdas förmåner i och för sig.

Utskottet framhåller också att det är viktigt att utredningsarbetet bedrivs under sådana former att arbetsmarknadens parter får fullständig insyn i arbetet och får möjlighet att påverka detta. Eftersom vi vet att det har förekommit problem på detta område, säger vi vidare att vi räknar med att frågor av detta slag klaras ut i samband med att arbetet kommer i gång.

Det finns ytterligare några motioner som behandlas i betänkandet. Kerstin Ekman och Karin Ahrlund har tagit upp problemen för personal inom frivilligförsvaret som har s. k. A-avtal och som alltså är skyldiga att fullgöra repetitionstjänstgöring. I motionen föreslås en lagstadgad ledighet för denna personal motsvarande vad som gäller för värnpliktig personal.

Lars Werner har i en motion framlagt förslag om rätt till tjänstledighet för arbete inom fackliga och politiska organisationer och inom folkrörelser.

Lahja Exner tar i sin motion upp frågan om situationen för invandrare som skall göra värnplikt i hemlandet och vill att de skall få samma anställningstrygghet som svenskar har som gör värnpliktstjänstgöring i Sverige.

Vi konstaterar att det inte är rimligt att i ett läge när en sådan här översyn skall genomföras ta upp nya förslag till lagstadgad ledighet. Utskottet är därför inte berett att tillstyrka något av de förslag som förs fram i dessa motioner. I vissa fall kan det också vara lämpligare att lösa dessa problem avtalsvägen än genom lagstiftning.

När det gäller frågan om anställningstrygghet för utländska medborgare som fullgör värnplikt i annat land pekar utskottet också på att värnpliktstiden i vissa andra länder kan vara mycket lång och omfatta flera år, vilket är ett särskilt stort problem.

Här skulle jag kunna sluta min redovisning, och det betänkande från arbetsmarknadsutskottet som i dag diskuteras borde rimligen ha kunnat framläggas i full enighet. Det finns nämligen såvitt jag förstår inga delade meningar om de synpunkter jag fört fram. Det är därför med en viss

förvåning som jag noterar att det ändå finns en reservation fogad till detta betänkande. Och denna förvåning blir inte mindre när man läser reservationen. Det är nämligen ganska svårt att ur reservationen utläsa vad det är i utskottsbetänkandet som reservanterna är missnöjda med. På punkt efter punkt kommer nämligen reservanterna till samma resultat i reservationen som utskottsmajoriteten i betänkandet. Man vill inte biträda motionen av Sten Svensson och Bengt Wittbom utan hänvisar till det utredningsarbete som initierats av regeringen – precis som utskottet. Man tar avstånd från sådana uttalanden i motionen som tyder på att inskränkningar i rätten till ledighet kan bli aktuella av ekonomiska skäl. Utskottet har framhållit att arbetsmarknadsministern i riksdagen uttalat att översynen inte tar sikte på ledighetslagstiftningens materiella innehåll. På denna punkt råder alltså överensstämmelse mellan reservationen och utskottsbetänkandet.

Ett fall kan noteras där det råder skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning och det gäller de fackliga reaktionerna över det sätt på vilket utredningsarbetet bedrivs. Socialdemokraterna vill härvid att utskottet och riksdagen på något sätt skall göra en markering, ett slags prickning av regeringens handläggning av detta. I majoritetsyttrandet slås fast vikten av att de fackliga organisationerna och arbetsmarknadens parter får insyn och får medverka i detta utredningsarbete. Så långt råder full enighet. Men socialdemokraterna vill gå ett steg längre och göra något slags markering av missnöje med regeringens sätt att handlägga denna fråga. Det egendomliga är att man inte under utskottsbehandlingen begärt att det skall tas fram något material för bedömning av denna handläggning. Utskottet har alltså inte haft tillgång till vare sig LO:s synpunkter eller någon annan facklig organisations synpunkter på denna handläggning eller regeringens synpunkter. Tanken är alltså att utskottet genom något slags hörsägen skall sätta sig till doms över regeringens handläggning av denna fråga utan att höra någondera parten.

Socialdemokraterna har naturligtvis haft möjlighet att i utskottet begära en hearing eller att låta infordra uppgifter från de berörda parterna, om det nu ansågs vara angeläget att utskottet skulle agera domare i det här fallet. Det avstod man emellertid från att göra. I stället kom man i sista ögonblicket och begärde att utskottet på något sätt skulle ta ställning i den debatt som har förts mellan de fackliga organisationerna och regeringen.

Det är naturligtvis orimligt att hantera en sådan här fråga på det sättet. Det skulle knappast vara ägnat att stärka tilltron till vare sig utskott eller riksdag om riksdagen hoppade in i olika typer av diskussioner och tvister på så lösa boliner och tog ställning i den ena eller den andra riktningen. Vi är alltså eniga i principfrågan – att det är viktigt att arbetsmarknadens parter får insyn i och inflytande över det här arbetet. När det gäller målsättningarna finns det inte heller här någon skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning.

Slutsatsen är att det är väldigt svårt att begripa vad socialdemokraterna är ute efter i sin reservation, eftersom de egentligen inte tycker annorlunda än vi andra i de viktiga principfrågorna.

Det är litet tråkigt att den här reservationen finns med. Vi står i vårt land inför många betydande svårigheter, och det skulle därför vara bra med samarbete och samstämmighet mellan olika politiska partier. Självfallet har vi i många frågor olika uppfattningar, och dem skall vi också redovisa. Att det finns reservationer i frågor där det förekommer skiljaktiga meningar är bara naturligt och riktigt. Men att man skall gå så långt, som socialdemokraterna här har gjort, att man söker sig fram till motsättningar, letar efter en knappnål i en höstack, för att kunna visa att vi tycker olika, i stort sett bara för meningsskiljaktighetens skull, tycker jag är väldigt tråkigt. Det gagnar inte det samarbete som vi egentligen skulle behöva för att kunna lösa landets betydande problem både på arbetsmarknadsområdet och på andra områden.

Den andra reservationen vid betänkandet – enligt vilken man inte vill att vi skall hänvisa till det här utredningsarbetet trots att man ställer upp för att det skall genomföras – är naturligtvis ännu obegripligare. Jag har ingen som helst aning om varför socialdemokraterna har framställt den reservationen. Det kanske någon socialdemokratisk företrädare kan upplysa kammaren om. Det kan ju vara bra inför voteringen.

Sammanfattningsvis, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag yrkar också avslag på de – enligt min mening – helt onödiga reservationer som har fogats vid detta betänkande.

Anf. 61 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Det här var ett något märkligt anförande – även om det i och för sig inte var speciellt märkligt för att komma från Pär Granstedt.

Pär Granstedt råskäller på minoriteten i utskottet därför att den har reserverat sig, därför att den har en annan uppfattning än utskottsmajoriteten. Det är något egendomligt. De skillnader som finns mellan socialdemokraterna och de borgerliga i den här frågan är väldigt hårt markerade. Vi säger: Den rätt till ledighet som finns i dag får bara inte sättas i fråga. Men enligt majoritetens skrivning finns det en rad av problem med de lagar som vi nu har. Skall man följa upp de problemen och klara dem, kommer man definitivt att förändra så mycket att en del kommer bort.

Statsråd åker land och rike kring, och alla har de bara ett budskap: att få bort en del av ledighetslagarna, därför att de kostar så mycket för samhället. Då står Pär Granstedt här och säger att han inte kan begripa vad det är för skillnad mellan socialdemokraterna och de borgerliga! Visserligen är Pär Granstedt en märklig politiker, men det här anförandet var ett av de märkligaste inläggen jag har hört i den här kammaren.

Anf. 62 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Pär Granstedt måste vara aningslös, eller jag vet inte vad, för arbetsmarknadsministern säger ju att det materiella innehållet i lagen icke skall ändras. Men i betänkandet skriver utskottsmajoriteten att först skall en teknisk översyn ske och sedan skall politikerna, parlamentarikerna, och arbetsmarknadens parter komma in. Samtidigt instämmer utskottsmajorite-

ten i vad som framförs i motion 1979/80:572 och försöker täcka över den klara målsättningen, att man skall ha ett kortsiktigt tänkande, att man skall minska de samhällsekonomiska och företagsekonomiska kostnaderna. Vad finns det sedan kvar för medicin? Jo, en försämring av lagstiftningen.

Nils Åsling sade ju häromdagen inför de samlade småföretagarna att vi inte har råd med alla ledigheter – vi har gått för långt. Man får inte gå hur långt som helst i försvar av sådana uttalanden, när man skall vara en opartisk utskottsrepresentant.

Ni avstyrker ju vår motion med motiveringen att det råder reformstopp.

Vad är det som händer? Det är ju som sagt SAF som står bakom. Är det så att Pär Granstedt skall gå SAF:s ärenden och med öppna ögon försämbra möjligheterna till ledighet? Det kan man i och för sig tro. Jag har ingen större tilltro till Pär Granstedts åsikter i den här frågan. Pär Granstedt tror visst på samverkan – samverkan med Svenska arbetsgivareföreningen och dess överhuvud Wallenberg, som vill minska lönekostnaderna med 15 %. Men här finns ingen framtid för samförstånd, allra minst i fråga om ledighet. För samhället är ledigheterna bra både vad gäller kunskaper hos medborgarna och socialt sett.

Jag tycker att det är en bra reservation som socialdemokraterna har fogat till det här betänkandet. Jag säger "det här betänkandet", för bra reservationer fattas i andra sammanhang. Det hade också varit bra om man hade pekat på orsakerna till svårigheterna på det här området och kanske även pekat på Svenska arbetsgivareföreningens roll. Jag hoppas att man under debattens gång kompletterar sina uttalanden i det avseendet.

Herr talman! Jag vill än en gång yrka bifall till motion 574 och instämma i bifallsyrkandet till reservationen.

Anf. 63 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag sade väl i mitt huvudanförande att när det faktiskt finns åsiktsskillnader är det alldeles riktigt att avge reservationer. Anledningen till att jag är förvånad i det här fallet och tycker att det är tråkigt att vi har fått den här reservationen är att det är svårt att utläsa åsiktsskillnaderna. Det är väldigt viktigt att komma ihåg att reservationen är en reservation gentemot utskottsmajoritetens förslag i betänkandet. Det är inte en reservation gentemot vad som sagts på SAF-kongressen eller mot vad något enskilt statsråd har sagt i en tidningsintervju. Vad debatten handlar om är alltså vad som skrivits i utskottsbetänkandet. Jag vill än en gång påminna om att utskottsmajoriteten betonar arbetsmarknadsministerns uttalande om att det materiella innehållet i ledighetslagstiftningen inte skall ändras. Precis detsamma sägs i reservationen, nämligen att möjligheterna till ledighet för skilda ändamål inte får sättas i fråga. Det finns alltså ingen rimlig anledning till reservation på den här punkten.

Vi har inte instämt i motionerna, och det finns alltså inte någon anledning att citera den motion det här gäller som om utskottet hade sagt detta. Tvärtom har utskottet avstyrkt motionen.

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

*Översyn av ledighetslagstiftningen
m. m.*

Att vi inte går med på vpk:s motion beror inte på något allmänt reformstopp utan på att vi, som vi säger i betänkandet, inte anser att man skall ta upp frågan om möjligheter till nya ledigheter i ett läge där man ämnar se över lagstiftningen. Såvitt jag förstår är utskottet enigt på den punkten. Om utskottsmajoriteten skall beskyllas för att gå SAF:s ärenden i det fallet, får väl även socialdemokraterna anses gå SAF:s ärenden. Jag tror att verkligheten är den att SAF inte styr vare sig oss eller socialdemokraterna. Det här är ett rimligt ställningstagande.

Om det nu är så att socialdemokraterna har en avvikande uppfattning från utskottsmajoritetens uppfattning – jag vill understryka utskottsmajoriteten – borde vi få veta på vilka principiella punkter den skiljaktighet finns som Lars Ulander talade om. Det framgår nämligen inte av reservationen.

Anf. 64 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Pär Granstedt säger att det är tråkigt att vi inte kunde komma överens. Jag tycker inte att det är tråkigt att man inte kommer överens när man inte *är* överens.

Skälet till att vi inte är överens är att vi gör olika bedömningar och har olika värderingar när det gäller rätten till ledighet. Vi socialdemokrater har i facklig och politisk kamp länge slagits för ledighetsrätten. Vi är därför inte beredda att ge oss i lag med några som har ambitioner att riva ned delar av det vi har uppnått.

Pär Granstedt kan inte läsa innantill, och det är tråkigt. Läste han reservationen skulle han förstå vad det är för fel på utskottets skrivning. Jag gör samma inbjudan till Pär Granstedt i dag som jag gjorde till Elver Jonsson i går: Välkommen att stödja reservationen! Yrka gärna också bifall till den. Genom den får vi en säkrare grund att stå på när det gäller bibehållandet av ledighetsrätten.

Tar Pär Granstedt avstånd från Nils Åslings tal om att inskränka ledigheterna? Tar Pär Granstedt avstånd från Gösta Bohman – och övriga borgerliga statsråd – som far landet runt som en jojo och pratar illa om ledighetsreglerna?

Anf. 65 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! I betänkandet sägs att önskemålen i motion 572 ligger i linje med utskottets och arbetsmarknadsministerns mening, att det skall ske en lagteknisk översyn. Den skall sedan, sägs det långt ned på s. 6, ligga till grund för överväganden i någon form.

Kanske är det så att herr Granstedt och utskottet är aningslösa. I en annan stor fråga, som vi just haft folkomröstning kring, bör väl Pär Granstedt ha fått erfarenhet av vad SAF spelar för roll. Hur aningslös kan man vara om den roll SAF spelar i hela det politiska livet? SAF kommer naturligtvis med hela sin kraft att se till att få sin vilja igenom – det sörjer dess springpojkar här i riksdagen för. Pär Granstedt vill tydligen ställa sig till dem; han vill försämma ledighetslagstiftningen.

I praktiken råder det nu reformstopp – ni hänvisar ju till det! Vi får nu en

översyn som gör att man inte kan ta ställning till några nya förslag. Jag bara konstaterar detta. Trots att det är angeläget för hela det politiska livet framöver att se till att man kan växla mellan verksamhet i organisationer och verksamhet i arbetslivet är det nu stopp.

Den politiska debatten i dag går ut på att vi skall minska kostnaderna för samhället och för företagen, precis som man säger i moderatmotionen. Och den attacken lämnar utskottet vägen öppen för och ställer upp på i stället för att sätta stopp för den. Är det så att det är stopp tycker jag att Pär Granstedt klart skall deklarerat att man inte skall åstadkomma några som helst förändringar av uttagen av ledighet eller av kostnaderna. I så fall är den översyn som skall göras just lagteknisk och mycket marginell.

Anf. 66 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är besvärligt när det inte räcker med att skriva saker och säga dem två gånger – man blir ändå beskylld för att ha motsatt uppfattning!

Nu säger Lars Ulander att skillnaden mellan socialdemokraterna och oss är att socialdemokraterna inte vill riva ned det verk de har byggt upp. Låt mig först slå fast att det verket inte har byggts upp bara av socialdemokraterna – vi har också medverkat till att genomföra ledighetslagstiftningen.

Vidare framgår det av betänkandet – och jag har dessutom sagt det vid två olika tillfällen – att vi inte är ute efter att riva ned ledighetslagstiftningen. Jag hoppas att Lars Ulander nu har uppfattat detta. Vi är inte ute efter att riva ner ledighetslagstiftningen! Det framgår också av betänkandet. Det är alltså onödigt att ha en reservation på den här punkten.

Påståendet att vi skulle ha instämt i Sten Svenssons och Bengt Wittboms motion måste bygga på följande formulering:

”Som framgår av vad tidigare redovisats i betänkandet har arbetsmarknadsdepartementet satt i gång ett utrednings- och kartläggningsarbete som ligger i linje med önskemålen i motion 572.” Därför avvisar utskottet motionen.

Jag vill bara påpeka att när jag läste innan till nu, läste jag ur den socialdemokratiska reservationen. Vi instämmer inte ett dugg mera i den här motionen än vad socialdemokraterna gör i sin reservation. Utskottet har nämligen exakt samma formulering.

Likadant är det när det gäller vpk-reservationen. Vi och socialdemokraterna är eniga. Beskyllningen att vi går i SAF:s ledband innebär alltså att också socialdemokraterna skulle gå i SAF:s ledband. Jag tror att det är lika osant i bägge fallen.

Jag anser att det är viktigt när man för en sådan här debatt att man utgår från vad som faktiskt sägs i det betänkande man har att diskutera och vad som faktiskt sägs av kammarledamöterna i debatten, inte från diverse citat av vad som har sagts i en allmän debatt utanför det här huset. Vi står för vad som anförs i det betänkande vi har skrivit under.

Talmannen anmälde att Lars Ulander och Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 67 SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kan koppla in mig på samma våglängd som de tidigare debattörerna och börja med att säga att det är naturligt att vi inom socialdemokratin reagerar mot alla försök att radera lagstiftningen om rätt till ledighet för arbetstagare.

I den pågående debatten om orsakerna till vårt lands ekonomiska och industriella tillbakagång under de senaste åren finns det många inom arbetsgivarvärlden som tror sig ha funnit anledningarna i den vidgade rätt till ledighet från arbetet som tillskapades under socialdemokratins regeringstid. Vi riksdagsledamöter översköljs nästan dagligen från arbetsgivarhåll av förslag om större restriktivitet i gällande ledighetslagar. Lars Ulander har pekat på uttalanden som gjorts och som vi kan läsa i arbetsgivarpressen, uttalanden inte bara från arbetsgivarrepresentanter utan också av statsråd.

Jag hör till dem som har reagerat mot innehållet i motion 572 av moderaterna Sten Svensson och Bengt Wittbom och den lama skrivning som utskottsmajoriteten har gjort för att försöka befria sig från att man skulle ha någon typ av hjonelag med de motiveringar som finns i motionen. Som framgår av reservation 1 har socialdemokraterna i utskottet klart deklarerat att vi inte ställer oss bakom utskottsmajoritetens förslag till skrivning. Som Lars Ulander har sagt anser vi att det nu inledda utredningsarbetet inte får utgå från sådana påståenden som framförs i motion 572.

Jag skulle vilja citera vad som står i den socialdemokratiska reservationen och som Pär Granstedt *inte* citerade:

”När det gäller utredningsarbetets inriktning vill utskottet slå fast att översynen inte får innebära att nuvarande möjligheter till ledighet för skilda ändamål sätts i fråga. Utskottet tar därför bestämt avstånd från sådana uttalanden i motion 572 som tyder på att inskränkningar i rätten till ledighet kan bli aktuella av ekonomiska skäl.”

Detta är det bärande i vår reservation, medan däremot utskottsmajoriteten i sin skrivning har pekat på att det finns möjligheter till visst beaktande av motionens innehåll.

Herr talman! Varför reagerar vi från socialdemokratiskt håll, och mot vilka reagerar vi i första hand? Det är givetvis gentemot motionskrivarna och moderata samlingspartiet. Moderaterna är alltid budbärare för Svenska arbetsgivareföreningens intressen, och SAF:s budskap aktualiseras i motion 572.

Ett ledighetsområde som tydligen har legat motionärerna väldigt varmt om hjärtat är rätten till ledighet för långtidssjuka och den ändring av lagen om anställningsskydd som riksdagen tidigare har beslutat om. När motionärerna tar upp den frågan och antyder behovet av förändringar, har de tydligen tappat minnet av varför det gjordes en lagändring. Det var ju så att den tidigare lagtexten jämställde dem som hade sjukbidrag med dem som hade

förtidspension. Detta innebar att den som hade sjukbidrag kunde sägas upp från anställningen, trots att idén med sjukbidrag syftar till att man genom vård och rehabilitering skall kunna återgå till arbetet. Jag tycker det var dumt av motionärerna att aktualisera detta område. De kommer självfallet aldrig att kunna räkna med att socialdemokratin skall ställa upp för sådana förändringar av denna lagstiftning.

Men frågan är intressant också från ett annat perspektiv. Motionärerna vill ha någon sorts karantän, betald av försäkringskassan, under viss tid efter det att den långtidssjuka tillfrisknat och är beredd att återgå till jobbet. Han skulle alltså vara frisk, men sjukskriven. När man drar upp detta, har man givetvis inte tänkt på att den långtidssjuka kanske ingenting hellre önskar än att återgå till arbetet. Nej, man har bara sett frågan ur arbetsgivarens perspektiv.

I vår reservation menar vi att ett sådant synsätt inte skall beaktas vid en genomgång av lagstiftningarnas materiella innebörd.

Utöver detta vet vi att moderaterna är positiva till att arbetsgivarna skall överta försäkringskassans nuvarande roll som utbetalare av sjukersättningar. Det skall ju, om de får som de vill, bli sjuklön som arbetsgivaren skall få rätt att kontrollera – om den är berättigad eller ej i det enskilda fallet. Varför drar man då upp sådana förslag som i motion 572? Jo, i botten på allt detta ligger en avoghet från moderaterna mot våra nuvarande sociala rättigheter.

Herr talman! Vi har här i landet bestämt oss för en social omsorg om löntagarna, som är unik i ett internationellt perspektiv men mycket värdefull för hela vårt samhälle. Detta vill vi slå vakt om. Vi avvisar alla förslag till urholkningar av gällande ledighetslagar.

Oroande är dock att centern och folkpartiet i utskottet är beredda att beakta motionärernas synsätt, på det sätt Pär Granstedt varit uppe och försökt försvara. Visst har löntagarna fått finna sig i en omild behandling sedan vi fick borgerligt styre 1976. Men någonstans går gränsen för vad man kan acceptera. Jag tror att centern och folkpartiet får svårt att klara sig undan fortsatt sjunkande sympatier hos människorna här i landet, om de tänkt bilda hjonelag med moderaterna för en fortsatt social avrustning inom arbetslivets område.

Vi har också avgivit reservation 2, där vi avvisar utskottsskrivningen om att det nu skulle vara locket på för ytterligare ledighetsreformer.

Pär Granstedt tyckte det var konstigt att vi lagt in den reservationen.

Det skulle nog från Pär Granstedts utgångspunkter ha smakat fågel om vi inte sagt någonting i detta avseende. Vad skulle vi då ha fått höra, därest det dykt upp ett krav på förbättring eller förstärkning av rådande ledighetsreformer? I samband med att riksdagen behandlat motioner – kanske från oss – eller krav från de fackliga organisationerna på sådana förstärkningar skulle vi då ha fått höra, att detta kan man naturligtvis inte göra, saken är under utredning, och vi har ju tidigare varit överens om att inte göra någonting förrän utredningsarbetet är klart!

Nej, den fällan går vi inte i från socialdemokratins sida. Det är därför vi har den lilla, enkla, men mycket talande reservationen, herr Granstedt.

*Översyn av ledighetslagstiftningen
m. m.*

Den nu pågående översynen kan inte få vara en bromskloss för olika angelägna reformkrav för löntagarnas rätt till ledighet från arbetet.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till de två socialdemokratiska reservationerna.

Jag skulle vilja göra ytterligare några kommentarer till vad Pär Granstedt anfört här tidigare.

Han menar att socialdemokraterna inte behöver vara oroliga. Arbetsmarknadsministern har ju lämnat garantier för att det inte skall ske någon urholkning av det materiella innehållet i nu gällande lagstiftning.

Dessa garantier är nog inte speciellt mycket att lita på.

Om Pär Granstedt var inne i kammaren under den frågestund som föregick denna debatt, kunde han konstatera att arbetsmarknadsministern faktiskt fick erkänna att han har varit med om en förändring av beräkningsgrunderna för basbeloppet. Konsekvensen av det är bl. a. att det materiella innehållet i löntagarnas försäkringsvillkor har blivit sämre.

Inte kan man lita på några sådana utfästelser, och det gör vi inte heller från socialdemokraternas sida.

Anf. 68 PÅR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis litet tröttsamt att behöva upprepa samma sak om och om igen och märka att ingen hör vad man säger. Men låt mig ändå ta om.

Sune Johansson säger att tyngdpunkten i den socialdemokratiska reservationen ligger på meningen "När det gäller utredningsarbetets inriktning vill utskottet slå fast att översynen inte får innebära att nuvarande möjligheter till ledighet för skilda ändamål sätts i fråga".

I utskottsmajoritetens skrivning står det:

"När det gäller utredningsarbetets inriktning vill utskottet framhålla att arbetsmarknadsministern i riksdagen uttalat att översynen inte tar sikte på ledighetslagstiftningens materiella innehåll."

Jag måste säga: Jag är inte riktigt i stånd att begripa skillnaden mellan de här bägge ställningstagandena. Skillnaden är att vi citerar arbetsmarknadsministern, medan socialdemokraterna inte vill citera honom, förmodligen därför att han inte är socialdemokrat. Men någon annan skillnad finns det inte. I bägge formuleringarna har man slagit fast samma sak, att vi inte är ute efter – som det har sagts några gånger – att rasera ledighetslagstiftningen.

Däremot tycks vi vad jag förstår vara ense om att det behövs en lagteknisk översyn för att få det hela att fungera smidigare – en sådan vill också socialdemokraterna ha. Förhoppningsvis kommer detta också att göra procedurerna billigare, och det förmodar jag även är socialdemokraternas syfte.

Det här är en såpbubbla – det är alldeles ofrånkomligt.

Sedan säger Sune Johansson att vi i utskottsmajoritetens skrivning skulle ha instämt i motion 572 på ett sätt som inte socialdemokraterna vill vara med om. Då skulle jag vilja be Sune Johansson att tala om för mig med vilken formulering i utskottsmajoritetens skrivning som vi instämmer i den

moderata motionen mer än vad socialdemokraterna gör i sin reservation. Den enda formulering som jag kan hitta som kunde tolkas som ett instämmande är där vi säger att utredningsarbetet ligger i linje med motionens önskemål. Men den formuleringen återfinns både i utskottsmajoritetens skrivning och i den socialdemokratiska reservationen.

Om Sune Johansson har hittat någon annan formulering att haka upp sitt angrepp mot utskottsmajoriteten på vore det mycket värdefullt om han kunde läsa upp den formuleringen för kammaren.

Nej, jag förstår att ni vill göra ett stort propagandanummer av detta och göra gällande att nu är borgarna ute och avrustar. Problemet för er är bara att ni inte kan hitta någonting i det betänkande som kammaren i dag har att behandla som styrker den propagandan.

Anf. 69 SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Om inte Pär Granstedt är i stånd att begripa det som vi talar om får det bli hans eget bekymmer.

Vi har gång på gång talat om för Pär Granstedt att ni med er skrivning ifrån utskottsmajoritetens sida uttryckt en viss sympati för moderatmotionen, som till sitt innehåll är sådant att vi aldrig kan acceptera vad man där är ute efter. Detta har ni kommit överens om i samband med överläggningar inom den borgerliga utskottsgruppen, för att ni skulle kunna tillgodose motionärerna. De tillhör den gruppen, och de skulle inte behöva komma tomhänta till sina resp. läger. Det är min fasta övertygelse att det förhåller sig på det viset.

När det sedan gäller frågan om att vi skulle försöka blåsa upp en debatt kring detta genom att säga att det nu är fara på färde för löntagarna, måste väl Pär Granstedt ändå veta vad ett av de mest framträdande statsråden bland Pär Granstedts partikamrater, Nils Åsling, menar när han är ute och talar om detta. Det är klart att alla som hör vad som sägs blir otroligt oroliga och misstänksamma och undrar vad ni nu håller på att åstadkomma. Ni kommer ju att fortsätta på denna linje. Ni kommer att gå ut och försöka tala om för människorna i detta land att det nu är så dåligt ställt i Sverige att vi i fortsättningen inte har råd med någonting.

Vi vet att det i dag är en dålig ekonomisk situation här i landet. Men vi har förslag till lösningar när det gäller den ekonomiska politiken, industripolitiken och även arbetsmarknadspolitiken som skulle göra situationen mycket bättre, men dem skall vi inte ta upp i detta sammanhang, utan det får vi göra vid andra tillfällen. Men detta är grundvalen för att det går en skiljelinje mellan er och oss när det gäller konsekvenserna av vad det är som ni har varit med och ställt till sedan ni fick regeringsmakten i detta land.

Anf. 70 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! För att börja bakifrån, så har jag många gånger hört talas om att socialdemokraterna har förslag till lösningar på den aktuella ekonomiska situationen. Men jag motser fortfarande med spänd förväntan ett besked om vilka dessa lösningar är. Hittills har vi bara sett hur socialdemokraterna har sagt nej till varje åtgärd ägnad att förbättra den ekonomiska situationen.

*Översyn av ledighetslagstiftningen
m. m.*

Men detta är inte vårt huvudbekymmer i dag. Huvudbekymret är någonting som Sune Johansson hittar i utskottets skrivning och som innebär ett sympatiuttalande för motionen 572, något som socialdemokraterna inte kan ställa upp på. Jag har bett att få höra vad det är för sympatiuttalande för denna motion i utskottets majoritetsskrivning som stöter socialdemokraterna. Vill Sune Johansson vara snäll och läsa upp detta oacceptabla sympatiuttalande? Det skulle nog bringa en hel del klarhet i denna debatt.

Sune Johansson åberopar inte sådant som står i betänkandet, utan sådant som har sagts i den allmänna debatten, bl. a. uttalanden av industriminister Åsling. Jag har inte sett att Nils Åsling har sagt att vi skall radera ledighetslagstiftningen. Jag känner inte till något sådant citat. Däremot har industriministern pekat på att det finns problem förknippade med det sätt på vilket denna lagstiftning i praktiken fungerar. Det trodde jag att vi var eniga om, eftersom socialdemokraterna har ställt upp på att vi skall ha en översyn av lagstiftningen. I den socialdemokratiska reservationen 1 står nämligen: "Utskottet förutsätter att det inledda utredningsarbetet blir av kartläggande och teknisk natur och att det framkomna materialet sedan får ligga till grund för en mer övergripande bedömning med parlamentarisk medverkan och i samråd med arbetsmarknadens parter."

Om socialdemokraterna anser att denna ledighetslagstiftning inte vållar några som helst problem utan fungerar praktiskt och smidigt, varför i all sin dar skriver de då i sin reservation att de vill ha en parlamentarisk bedömning av lagstiftningen? Det måste vara så, att även socialdemokraterna inser att det i detta sammanhang finns vissa praktiska problem som måste lösas. Följaktligen är vi eniga också på denna punkt. Det är vi ju på de andra punkterna också, om man tar bort de oratoriska blommorna, som tyvärr alltför mycket präglar denna debatt.

Anf. 71 SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! När man nu skall åstadkomma praktiska lösningar, skall man se till att man i detta arbete så snart som möjligt får in dem som ute i arbetslivet skall handlägga dessa frågor. Och i det förberedande arbetet har ni på denna punkt varit mjuka gentemot löntagarorganisationer. Det har vi kunnat konstatera.

Vi som sitter i riksdagen får mycket att läsa. Då och då får vi en tidning som är arbetsgivarnas organ. Jag har här ett urklipp från denna tidning där det står ett referat av vad Nils Åsling har sagt. Jag vill återge följande citat:

"— Jag medger att vi inte har råd med alla ledigheter, säger Åsling. Vi har gått för långt med vissa ledighetsreformer. Vi har därför börjat se över bl a Åman-lagarna."

Jag vet inte om det är Pär Granstedt eller Nils Åsling som inom centern är den mäktigaste, den störste kraftkarlen på detta område. Men jag trodde att det låg någonting i det som Nils Åsling har sagt. Det har vi utgått från. Och det måste naturligtvis sväva över hela arbetet när vi behandlar en motion av den typ som modcraterna har väckt. Vi kan bara konstatera att ni i

utskottsbetänkandet har skrivit att det skall bli ett kartläggningsarbete som ligger i linje med önskemålen i motion nr 572. I motionen har man dragit fram en hel del sådana problem som finns ute i arbetslivet när det gäller att hantera ledighetslagstiftningen. Ni kan inte ha menat någonting annat än att ni skall göra vissa beaktanden av vad motionärerna har sagt. Om jag känner Sten Svensson och Bengt Wittbom och övriga moderater rätt, så hade de inte gett upp om de inte fått ett positivt bemötande från er i centern och om ni inte gett dem vissa utfästelser att detta skall bli effektuerat så småningom.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna.

Talmannen anmälde att Pär Granstedt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 72 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Vi lever i vikariernas årtionde. Just nu finns det 19 lagstadgade och avtalade rättigheter att vara borta från arbetet. I utskottets betänkande redovisas de tio viktigaste anledningarna för att vistas på annan plats än på arbetsplatsen.

Raden av ledighetslagar har tvingat många arbetsgivare såväl inom enskilt näringsliv som inom offentlig förvaltning att för längre eller kortare perioder se till att täcka in personalbehovet genom att anställa vikarier.

Problemen blir särskilt akuta när det kan röra sig om nyckelpersoner i ett litet företag eller i en liten kommun.

Om man har en någorlunda organiserad tillverkning och planerad verksamhet även på lång sikt och en av nyckelpersonerna, t. ex. en svarvare, i ett småföretag blir borta för längre eller kortare tid, står praktiskt taget inga lösningar till buds om inte en kompetent vikarie kan sättas in – vilket ofta måste ske med kort varsel.

Direktör Gustaf Piehl, vice ordförande i SHIO-Familjeföretagen, beskrev för några veckor sedan i en paneldebatt situationen på följande sätt:

”Konsekvenserna av ledighetslagarna framstår i dag i ett allt klarare sken. För de mindre och medelstora företagen – där de anställda kan vara mycket starkt beroende av varandras arbetsinsats och närvaro – är dessa lagar ytterligare ett svårt hinder att klara. Får man ingen vikarie – och det kan vara omöjligt när det gäller en skicklig yrkesman – så måste hela produktionen inställas under bortavaron.

Framstående företrädare för facket har sagt sig vara helt eniga med mig om att detta är så allvarligt att ändring i lagarna bör göras.”

Från den offentliga sektorn kan vi höra liknande tongångar. I en dagstidningsartikel från den 10 november kan vi läsa att Landstingsförbundet har uppmanat landstingen att inkomma med förslag på vilka besparingar som kan göras. Flera landsting vill begränsa antalet vikarier vid sjukdom och kompensationsledighet. Man föreslår därför en översyn av de lagar som berättigar till ledighet. Sjukvårdsdirektören i Stockholms läns landsting vill diskutera en begränsning av rätten till ledighet. Som exempel anger han bl. a. ledighet för fackliga uppdrag som extra kostnadskrävande.

Stig-Åke Kedback, ordförande i Kommunalarbetareförbundets sektion 2 på Danderyds sjukhus, medger – enligt tidningsartikeln – att vissa lagar kanske inte är anpassade för sjukvården. Han nämner som exempel rätten till sextimmarsdag för småbarnsföräldrar, och han kommenterar:

”Den passar inom industrin, där man kan stänga av en svarv efter sex timmar. Det är svårare att stänga av en respirator.”

Enligt artiklar i gårdagens dagstidningar skall nu Landstingsförbundet också utreda frånvaron i arbetet. De beräkningar som man gjort visar att de som arbetar i sjukvården är borta omkring 25 miljoner dagar per år eller nästan var fjärde dag. Beräkningen grundar sig på den omständigheten att det finns ca 250 000 sjukvårdsanställda och att var och en är borta från arbetet i genomsnitt ungefär 100 dagar per år om semestern medräknas.

Enligt Landstingsförbundets uppfattning är det inte sjukfrånvaron som i första hand har ökat utan ledigheter av olika slag. Reformerna har kommit så snabbt, säger man på Landstingsförbundets kansli, att landstingen inte riktigt har hunnit med. Datasystemen har inte kunnat anpassas till alla nyheter. Sjukvården är också, påpekar man vidare, ett känsligt område, eftersom den har verksamhet dygnet runt och måste ha ständig bemanning. Nu skall man göra en stor undersökning på fem platser, nämligen i Jönköping, Karlstad, Lidköping, Luleå och Örebro.

Av arbetsmarknadsutskottets betänkande framgår att ledighetslagstiftningen har fått negativa konsekvenser för även statliga arbetsgivare. Riksrevisionsverket har exempelvis nu i sin anslagsframställning räknat med 190 arbetsdagar för varje heltidsarbetande och år mot tidigare 200 dagar – alltså en minskning med 10 dagar. Utav den totala frånvaron svarar övrig frånvaro, dvs. exkl. semester och sjukledighet, för ca 20 %.

Verkstadsföreningen har i en uppmärksam undersökning, som också refereras i arbetsmarknadsutskottets betänkande, visat att den svenske verkstadsarbetaren har den klart lägsta faktiska arbetstiden i Västeuropa. Förhållandet bekräftas också i en japansk undersökning av ett antal viktiga industriländer. Samtidigt gör man konstaterandet att Sveriges kostnader för arbetskraften är näst högst i världen. Endast Belgien ligger högre.

Vår låga faktiska arbetstid beror på en unik – och för vår konkurrenskraft besvärande – kombination av hög frånvaro och liten förekomst av övertidsarbete. Skillnaden mellan helårsarbetare i Storbritannien och Sverige uppgick 1979 till hela 389 timmar, dvs. nästan 10 arbetsveckor. Verkstadsindustrin i vårt land har en total frånvaro på hela 66 arbetsdagar per år. Siffran kan jämföras med genomsnittet för Västeuropa som ligger på 45 arbetsdagar.

Sjukfrånvaron och de avtals- och lagstadgade ledigheterna uppgår till hela 41 arbetsdagar, medan inget annat västeuropeiskt land redovisar en frånvaro som överstiger 30 arbetsdagar per år.

Herr talman! Med tanke på vårt ekonomiska läge är det sannerligen hög tid att mer tänka på hur vi skall öka produktiviteten för att klara våra redan gjorda åtaganden än att gå vidare på den inslagna vägen. Det är synnerligen angeläget att man reflekterar över detta i dagens kostnadssituation med stora

underskott såväl i statens budget som i vår handelsbalans.

Vi kan inte ytterligare minska tillgänglig arbetstid för företag och förvaltning, utan vi måste i stället med andra åtgärder stärka vår internationella konkurrenskraft. Vi måste bättre utnyttja gjorda investeringar, dyrbar produktionsutrustning, lokaler etc. under en längre sammanhängande tid. Situationen är ju nu den att vi utnyttjar vår produktionskapacitet sämre än våra konkurrenter på världsmarknaden.

De här anförda synpunkterna utvecklas vidare i motionen 572. I motionen begär jag tillsammans med Bengt Wittbom en översyn av de lagstadgade ledighetsformerna i syfte att åstadkomma mer enhetliga regler och minimera negativa följdverkningar av lagarna. I motionen pekar vi på olägenheter i form av onödiga kostnader och administrativt krångel till följd av bl. a. bristande samordning av lagarna. Vidare måste de problem ur trygghetssynpunkt som uppstår för det växande antal vikarier som blivit en följd av det ökande ledighetsuttaget uppmärksammas.

Som framgår av betänkandet har emellertid arbetsmarknadsdepartementet igångsatt ett utrednings- och kartläggningsarbete som ligger i linje med motionens önskemål. Utskottet utgår från att det arbetet bedrivs i sådana former att arbetsmarknadens parter får fullständig insyn i arbetet och möjligheter till påverkan.

Jag vill för egen del särskilt understryka det uttalande som utskottet gör i anslutning till dessa påpekanden, nämligen att när detta utredningsskede av kartläggande och teknisk natur är avslutat – och det bör det kunna vara ganska snart – kan det vara lämpligt att låta det framkomna materialet ligga till grund för en mer övergripande bedömning med parlamentarisk medverkan och i samverkan med arbetsmarknadens parter. Det är en viktig markering som utskottet därmed gör och som det finns all anledning för arbetsmarknadsministern att ta fasta på.

När det sedan gäller övriga motioner, som i huvudsak tar sikte på att aktualisera nya ledighetsformer, avstyrker utskottet de framställda kraven. I avvaktan på resultatet av det aktuella utredningsarbetet bör enligt utskottets mening inga nya ledighetsformer införas, såvida det inte föreligger utomordentligt starka skäl.

Motsvarande uttalande vill inte socialdemokraterna ställa sig bakom – det har vi redan hört här i debatten. Inte heller vill man att utredningarna skall beakta kostnadsaspekterna. Jag vill därför till sist ställa två konkreta frågor till reservanterna och i synnerhet till Sune Johansson:

För det första: Är det rimligt att Sverige, som gör anspråk på att hålla Europas högsta levnadsstandard – till stor del finansierad med utländska lån med hög ränta – skall ha den lägsta arbetstiden?

För det andra: Vad är innebörden av socialdemokraternas tal om "solidaritet" för den växande gruppen vikarier på arbetsmarknaden? Vad vill man åstadkomma för att ge dessa stora grupper en ökad trygghet på arbetsmarknaden? Är det rimligt, Sune Johansson, att antalet vikarier skall fortsätta att öka?

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

*Översyn av ledighetslagstiftningen
m. m.*

Torsdagen den
27 november 1980

*Översyn av ledig-
hetslagstiftningen
m. m.*

Anf. 73 SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Redan i början av Sten Svenssons anförande hade jag tänkt fråga honom, om han vill försämra lagstiftningen på det här området. Att jag säger "försämra" beror på att jag frågar mig, om han menar att det skall bli sämre möjligheter att vara ledig från arbetet, sämre betalt osv., därför att vi inte har råd. Är detta hans mening kan han ju tala om det.

Sedan frågade sig Sten Svensson, om det är riktigt att vi skall ha det så eller så, jämfört med hur folk har det i världen i övrigt. På många håll i världen har man det inte så bra som vi har haft det, och orsaken är ju att det tidigare här i landet under 44 år fördes en riktig politik. Då genomfördes de här ledighetsreformerna. Men nu förs det inte en riktig politik och därför kan det, det medger jag, vara svårt att åstadkomma allt det som vi vill göra. Vi har ju inte regeringsmakten. Man får acceptera att det finns arbetstagare i andra länder som på vissa områden har bättre förmåner än de svenska löntagarna. På vissa andra områden däremot har vi det bättre.

Beträffande vikarier vill jag säga att begreppet vikarie innebär att man är ställföreträdare för någon annan. Jag tror inte att moderaterna bör föra fram resonemanget om vikarierna som det bärande motivet för en förändring. På andra områden, t. ex. beträffande lag om anställningsskydd, är ni ju ute och gormar om rätten till provanställningar m. m., vilket i princip betyder att ni vill att vi skall kunna inrätta olika slags vikariat. Det finns emellertid möjlighet att i företagen anställa vikarier, om de är duktiga. Det görs också på många håll.

Anf. 74 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Nu har väl Pär Granstedt fått besked. Jag vet inte om han är kvar i kammaren. Han har kanske sjunkit ned i sin bänk.

I Sten Svenssons anförande fick vi en annan utskottsvariant, nämligen det som jag tryckte på först – utvärderingen som någon kan påverka. Jag tycker att det här var intressant och får väl tacka Sten Svensson för hans förklaring. Utskottets första talesman kunde ju inte ge klart besked utan försökte förneka och säga att det bara gällde en lagteknisk översyn. I Sten Svenssons anförande fanns det en bestämd markering, och den tycker jag att kammarens ledamöter bör uppmärksamma med tanke på framtiden. Här har vi från Svenska arbetsgivareföreningen en beställning, som har förts fram här i kammaren. Till viss del har också arbetsmarknadsministern tagit hänsyn till denna beställning, och vi får nu vänta och se vad som händer.

Hela Sten Svenssons anförande kan ju bara ha ett syfte: vi skall höja produktiviteten, varvid det finns en mängd problem. Men hur skall vi kunna lösa problemen, Sten Svensson, om vi inte försämrar lagstiftningen? Kan ni inte tala rakt ut i stället för att smyga bakom orden? Nils Åsling talar rakt ut i sin kommentar i SAF-tidningen. Men här i riksdagen går det väl att säga att vi måste dra ned på våra anspråk när det gäller ledighetslagstiftningen i stället för att gömma sig bakom sådana där formuleringar. I motionen framhålls att konsekvensen blir denna neddragning. Sten Svenssons anförande går ju också ut på att vi skall arbeta mera på övertid och öka produktiviteten, vilket

väl är en förutsättning för att vi över huvud taget skall kunna ha ledighetslagstiftningen kvar. Detta måste vara kontentan av det hela. Jag tycker att man på folkparti- och centerpartihåll bör uppmärksamma vad moderaterna har sagt.

Anf. 75 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Efter Sten Svenssons uppräknig av de problem som finns, skulle jag vilja fråga om Sten Svensson delar ekonomiministerns uppfattning i följande fråga: "Anser du att det behövs en rejäl substansförändring av den mängd ledighetsdagar som vållar så stora bekymmer i näringslivet?" Gösta Bohman har svarat ja på den frågan, och jag vill ha svar av Sten Svensson.

Anf. 76 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall svara alla tre frågeställarna på en gång, och jag börjar med den sista frågan. Svaret är ja, jag har samma uppfattning som ekonomiminister Gösta Bohman. Jag skall också citera vad han har sagt i besparingspropositionen på s. 37: "Syftet med det pågående utredningsarbetet är bl. a. att förbättra samspelet mellan olika lagar och därmed arbetsmarknadens funktionssätt utan att för den skull rubba lagstiftningens grundläggande inriktning." Detta finns alltså redovisat i besparingspropositionen. Liknande uttalanden gör också statsråden Wirtén och Eliasson i samma proposition, som jag vill hänvisa till.

I mitt tidigare anförande har jag redovisat de konkreta förslag och krav som finns i vår motion 572. Jag vill upprepa vad jag sade tidigare, så att det skall framgå ännu tydligare: Vi vill ha en översyn av de lagstadgade ledighetsformerna i syfte att åstadkomma mer enhetliga regler och minimera negativa följdverkningar av lagarna. I motionen har vi påpekat att det finns olägenheter i form av onödiga kostnader och administrativt krångel till följd av bristande samordning av lagarna. Vidare måste de problem ur trygghetsynpunkt som uppstår för det växande antalet vikarier och det ökande ledighetsuttaget uppmärksammas. Därmed har jag sagt detta två gånger, och jag hoppas att det skall stå klart för samtliga tre ledamöter av kammaren som har frågat mig vad vårt syfte är.

Sedan har vi tagit fasta på en markering som utskottet har gjort, nämligen att arbetsmarknadens parter skall gå in i det här arbetet. Det är ju ändå parterna som har erfarenhet av den situation som faktiskt råder i arbetslivet.

Jag skall citera ytterligare två parter som har uttalat sig i detta avseende. Disponenten Rune Årblad på Electrolux i Mariestad säger:

"Vi har 1 400 anställda och vi har dessutom 240 anställda reserver för att täcka upp efter dem som är frånvarande med giltiga skäl."

Magnus Eriksson, ombudsman på Metallindustriarbetareförbundet i Mariestad gör också ett uttalande, men på ett mera nyanserat sätt än vad Sune Johansson här har presterat:

"De rättigheter till ledighet vi förhandlat oss till i avtal ska ingen ta ifrån

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

*Översyn av ledighetslagstiftningen
m. m.*

*Översyn av ledig-
hetslagstiftningen
m. m.*

oss. Däremot kan jag hålla med om att det kan förekomma en del missbruk när det gäller korttidsfrånvaron. Och det måste vi komma till rätta med.”

Det är mycket lämpligt att arbetsmarknadens parter får vara med i den kommande översynen och då göra sådana här påpekanden.

Anf. 77 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt Sten Svenssons resonemang när han talar om vikarierna. Vi börjar få ökande arbetslöshet, och såvitt jag kan begripa är de arbetstillfällena som här ges inte speciellt få, och då kan det naturligtvis vara bra att de finns.

Om Sten Svensson tycker att man på något sätt skall öka ut anställningsstryggheten, vill jag säga: Kom då med förslag om det, så skall vi diskutera den frågan.

Jag vill sedan bara konstatera att på den fråga jag ställde i mitt förra inlägg svarar Sten Svensson ja. Han förtydligade också svaret. Det betyder, herr talman, att Sten Svensson är ute för att helt enkelt minska möjligheterna till ledigheter. Det är ett rejält besked som vi har fått.

Anf. 78 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Lars Ulander – liksom övriga deltagare i debatten – inte har velat förneka existensen av de problem som faktiskt redovisas i reciten till utskottsbetänkandet. Jag har hänvisat till de förhållanden som Verkstadsföreningen har pekat på i sin undersökning, liksom till riksrevisionsverkets undersökning. Båda dessa undersökningar är redovisade i betänkandet, och socialdemokraterna har inte motsatt sig att denna redovisning lagts fram för kammarens ledamöter.

Låt mig dessutom påminna om att utskottet tidigare haft föredragningar om den frånvarosituation som har rått på länsarbetsnämnderna, vilket bl. a. lett till att riksdagens revisorer utfört en granskning. Förvånar det inte Lars Ulander att en tredjedel av den svenska verkstadsindustrin i dag går med förlust och att Västtyskland har en bättre produktivitetsutveckling än Sverige?

Jag påminner också om de frågor jag tidigare ställt till reservanterna och som jag inte har fått något svar på. Men de kanske inte kan svara på dessa frågor. Jag vill trots allt ge ännu en chans att svara och upprepar därför mina frågor:

1. Kan Sverige ha råd att hålla sig med Europas högsta levnadsstandard när vi samtidigt redovisar den i särklass lägsta arbetstiden? Uppenbarligen kan vi knappast göra det i en situation där vi tvingas ta allt större utlandslån.

2. Skall antalet vikarier fortsätta att växa? Är det inte bättre med fler ordinarieanställda med den anställningstrygghet det kan innebära i förhållande till den otrygghet som vikarierna tvingas leva under?

Talmannen anmälde att Lars Ulander anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 79 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Karin Ahrland och jag har i motion 1979/80:725 yrkat att rätt skall ges till ledighet vid fullgörande av repetitionstjänstgöring inom totalförsvaret.

Vi har ett antal pliktlagar i vårt land. Civilförsvarslagen, allmänna tjänstepliktslagen och tjänsteplikten för medicinalpersonal innebär i praktiken att varje svensk, oavsett kön, kommer att i anspråktagas i händelse av ofred.

En del av oss har utbildning för att kunna lösa de uppgifter som kan bli aktuella. Det gäller den manliga, värnpliktiga personalen, de som är krigsplacerade genom sitt yrke eller personal vid K-företag. Vi har också personal, företrädesvis kvinnor, som genom tecknande av avtal åtagit sig att tjänstgöra inom totalförsvaret i händelse av beredskap och krig.

För att kunna lösa de uppgifter som hör ihop med tjänsten har denna personal genomgått utbildning. Denna utbildning bedrivs inom de frivilliga försvarsorganisationerna med statliga pengar. Det är en effektiv utbildning. På kort tid och med relativt små kostnader får vi varje år ett antal personer, som utbildats för att kunna fylla en plats inom totalförsvaret.

Efter grundutbildningen bygger man ofta på med vidareutbildning eller upprätthåller kunskaperna genom repetitionsutbildning. Mycket av detta sker på helger och genom frivilligt arbete.

För att man skall få behålla sitt A-avtal fordras att man genomgår av myndigheten godkänd repetitionsutbildning. De sex till tio dagar som fordras per fyraårsperiod kan oftast inte förläggas till helger. Dessa dagar skall fullgöras i samband med krigsförbandsövningar eller kurser anordnade av resp. myndighet. Den frivillighet man får intryck av när man läser utskottets skrivning är alltså diskutabel.

Det är frivilligt att genomgå utbildning i fredstid, men oberoende av utbildning lyder vi alla under pliktlagarna, och frivilligheten upphör när avtalet är tecknat. Vi är i denna kammare eniga om att vi skall ha ett försvar, även om utformning och medelstilldelning diskuteras. Att då inte ge lagstadgad rätt till de svenskar som skall delta i detta försvar att få ledigt för fullgörande av sina åtaganden är väl ett ganska märkligt förfarande. Att det här oftast gäller kvinnor är kanske förklaringen till ointresset.

Jag anser att arbetsmarknadsutskottet helt bortsett från den försvarspolitiska aspekten vid sin behandling av motionen. I stället talar man bara om att vi har så många lagar om rätt till ledighet att vi inte kan skaffa oss fler.

Varje fråga måste behandlas med utgångspunkt i sin angelägenhetsgrad och sina förutsättningar.

Herr talman! Jag har inget yrkande i dag men hoppas att frågan när den behandlas nästa gång belyses och hanteras på ett bättre sätt än denna gång. Att den återkommer är vad på mig ankommer helt klart.

Anf. 80 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill bara säga att vi i betänkandet har markerat att vi har förståelse för de synpunkter som framförs i motionen. Vi har också nu liksom

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

*Översyn av ledighetslagstiftningen
m. m.*

Torsdagen den
27 november 1980

*Översyn av ledig-
hetslagstiftningen
m. m.*

tidigare pekat på att denna fråga kanske borde lösas genom överenskom-
melser mellan arbetsmarknadens parter snarare än genom lagstiftning.

Anf. 81 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Till Pär Granstedt vill jag säga att när man läser utskottets skrivning finner man att den inte tyder på att utskottets ledamöter ser positivt på möjligheterna att lösa problemet lagstiftningsvägen. Det verkar inte som om man efter utredningsarbetets slut skulle vilja lösa det på den väg som jag tycker är den rätta.

Då återstår alltså att fortsätta att argumentera tills vi får utskottets ledamöter att ändra uppfattning.

Mom. 1

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 151 röster mot 150 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 16 för motion 1979/80:574 av Lars Werner m. fl.

Mom. 3

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 151 röster mot 150 för utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 2 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Anmäldes och bordlades

Motion

1980/81:171 av *Göran Karlsson m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:57 om hälso- och sjukvården i krig
m. m.

14 § Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 26 november

1980/81:61 av *Rolf Sellgren* (fp) till kommunikationsministern om transportstödet till industrin i Norrland:

Riksdagen förnyade så sent som i juni 1980 på kommunikationsministerns förslag reglerna för transportstödet till Norrland. De är avsedda att gälla från den 1 januari 1981.

Innan de ens trätt i kraft har såväl chefen för kommunikationsdepartementet som hans statssekreterare i olika sammanhang ifrågasatt hela stödformen, ibland vissa delar av densamma. Varuslag som särskilt utpekats är sågade trävaror, spånplattor m. m.

Självfallet vållar detta oro inom de delar av näringslivet som berörs, och man kan med rätta undra om uttalandena utgör varsel om mer eller mindre drastiska förändringar på kort eller lång sikt.

Transportstödet har tillkommit för att minska de kostnadmässiga skillnaderna i frakthänseende mellan landets olika delar. Syftet är sålunda, populärt uttryckt, att göra Sverige rundare. Transportstödet betraktas av de flesta som berörs därav som ett av de mer effektiva regionalpolitiska medlen att stimulera och behålla tillverkningsindustri i Norrland. Ett borttagande av stödet skulle följaktligen innebära en återgång till tidigare ur fraktkostnads-synpunkt ogynnsamma utgångsläge.

Med anledning härav anhåller jag om kammarens tillstånd att till kommunikationsministern få ställa följande frågor:

1. Av vilken anledning kritiserar kommunikationsministern det transportstöd han själv föreslagit?
2. Vilka förändringar i stödet är kommunikationsministern för sin del beredd att förorda?

15 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 26 november

1980/81:143 av *Wiggo Komstedt* (m) till kommunikationsministern om information rörande riksdagsbeslut om ny organisationsform för taxitrafiken:

Riksdagen beslöt under våren 1980 om ny organisationsform för taxitrafiken. Avsikten var att göra förbättringar för allmänheten och för taxis

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

Anmälan av interpellation

Meddelande om frågor

*Meddelande om
frågor*

utövare. Vissa länsstyrelser tolkar riksdagens beslut felaktigt. Detta får till resultat att enskilda taxiägare nu hotas med tillståndsindragning, om de inte ansluter sig till en beställningscentral. Oron sprider sig bland glesbygdens befolkning och dess taxiutövare.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern om han är beredd att i riksdagen ge ett klart besked på följande punkter:

Vill kommunikationsministern ge länsstyrelserna klara besked om vad riksdagens beslut innebar?

Är regeringen beredd medverka till att rättelse sker i de fall där länsstyrelsen feltolkat riksdagens beslut?

1980/81:144 av *Karl-Erik Häll* (s) till industriministern om situationen vid LKAB:s malmgruvor:

I radio, TV och i andra media behandlas nu nästan dagligen den svåra situationen vid LKAB:s gruvor i malmfälten. Statsföretags ledning uttalar sig. Industriverket gör bedömningar som inte bara oroar de anställda vid företaget utan dessutom sprider oro och olust hos befolkningen i malmkommunerna. Det är en mycket allvarlig situation som genom sådana återkommande, negativa uttalanden snabbt kan bli än värre genom att tilltron till gruvbrytningens och därmed hela kommunens framtid sätts i fråga.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till industriminister Åsling:

Vilka åtgärder planerar statsrådet att vidtaga med anledning av den allt besvärligare situationen vid LKAB:s malmgruvor?

den 27 november

1980/81:145 av *Bengt Wiklund* (s) till utbildningsministern om svenskundervisningen för invandrare:

Skolöverstyrelsen skrev i augusti månad 1980 till utbildningsdepartementet och föreslog ändring av kvoteringen mellan lagbunden och s. k. fri kvot för studieförbundens undervisning av invandrare i svenska språket. Bakgrunden och motivet var en bättre anpassning mellan de två undervisningsformerna. Även studieförbunden själva anmälde att problem skulle komma att uppstå redan under hösten 1980 och att medel skulle fattas för den undervisning som låg utanför den lagbundna undervisningen på 240 timmar. För en betydande grupp invandrare räcker inte dessa timmar. De har behov av ytterligare undervisningsinsatser. Fördelningen mellan dessa båda former är givetvis svår att beräkna. När det emellertid nu klarlagts att inga ökade ekonomiska insatser behövs för undervisningen totalt men att en omfördelning är nödvändig borde ett beslut om detta fattas utan dröjsmål. Folkbildningsförbundet har i en skrivelse i början av oktober månad understött SÖ:s skrivelse.

Invandringen av exempelvis vietnameser och assyrier/syrianer samt hänsyn till gruppen hemarbetande invandrarkvinnor är ett starkt motiv för

ett snabbt beslut. Dessutom har pengar anvisats för uppsökande verksamhet bland invandrarna, men medel till den undervisning som blir en följd av detta dröjer.

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

Min fråga till utbildningsministern blir därför:

Kan studieförbunden påräkna ett beslut om att tillgängliga medel överförs från den lagbundna undervisningen av invandrare till den s. k. fria kvoten snarast, så att studieförbunden kan fortsätta sin betydelsefulla verksamhet hos de invandrargrupper som i dagsläget har ett stort behov av svenskundervisning?

*Meddelande om
frågor*

1980/81:146 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till statsrådet Karin Andersson om förutsättningarna för asyl i Sverige:

Invandrarverket har helt nyligen beslutat att en person som åberopat politiska skäl, som jag kommer att redovisa, skall utvisas ur Sverige. Motiveringen till beslutet var att skälen inte var tillräckligt starka, sanningshalten sattes inte i fråga.

A kommer från Chile och har varit politiskt aktiv sedan 1967. Efter kuppen har A:s politiska verksamhet främst varit inriktad på efterforskningar efter försvunna personer. A blev avskedad från sitt arbete 1976 därför att man misstänkte A för att ha varit ansvarig för juntafientliga flygblad på arbetsplatsen. Sista året före flykten till Sverige arresterades A tre gånger av militärer eller karabinjärer och utsattes även för en husrannsakan på grund av misstanken att A sysslade med propaganda mot regimen. Vid två av arresteringarna misshandlades A svårt för att A skulle röja namn på kamrater. A:s föräldrar har av militären hotats med att A skulle försvinna om de ej berättade sanningen om A:s politiska aktivitet. A hyser en mycket stark fruktan för att fängslas om A sänds till Chile.

Min fråga till statsrådet Karin Andersson lyder:

Anser statsrådet att personer med skäl motsvarande dessa skall beredas fristad i Sverige eller inte?

1980/81:147 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till statsrådet Karin Andersson om förutsättningarna för uppehållstillstånd och arbetstillstånd i Sverige:

Den utlänning som väntar på svar på sin ansökan från invandrarverket eller regeringen kan inte under några förhållanden lämna Sverige. Gör han det finns inga som helst garantier för att han åter tillåts resa in i Sverige. Inte ens vid mycket starka humanitära skäl, t. ex. önskan att närvara vid nära anhörigas begravning utanför Sverige, finns nu möjlighet att av invandrarverket erhålla tillstånd för återresa till Sverige.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande fråga till statsrådet Karin Andersson:

Är statsrådet beredd att medverka till att det ges möjlighet att vid starka humanitära skäl ge tillstånd för återresa till Sverige när det gäller personer som väntar på sitt första uppehålls- och arbetstillstånd?

Nr 36

Torsdagen den
27 november 1980

Meddelande om
frågor

1980/81:148 av *Eric Rejdnell* (fp) till kommunikationsministern om stationering av ett nytt utsjöbevakningsfartyg på Gotland:

Under nästkommande år kommer ytterligare ett utsjöbevakningsfartyg att levereras till kustbevakningen. Fartyget, som kommer att få beteckningen Tv 172, kommer att få uppgiften att bevaka den utvidgade svenska fiskezonen i norra Östersjön och farvattnen öster om Gotland. Mycket talar för att Gotland är den bästa stationeringsorten för detta utsjöbevakningsfartyg.

Åberopande vad som här anförts hemställer jag att till kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Är kommunikationsministern beredd att medverka till att utsjöbevakningsfartyget Tv 172 blir stationerat på Gotland?

1980/81:149 av *John Andersson* (vpk) till jordbruksministern om den illegala handeln med vilt:

Den illegala handeln med vilt upprör landets jägare. Det finns tecken som tyder på att de utländska uppköparna byggt upp ett nät av inhemska bulvaner, bl. a. med hjälp av annonser i jakttidningar och dagspress. 25 000 jägare i Västerbotten har nu i en skrivelse till jordbruksministern ställt krav om kraftfulla åtgärder för att få stopp på handeln.

Jag vill fråga jordbruksministern:

Ämnar jordbruksministern vidta några åtgärder för att stoppa denna illegala handel?

16 § Kammaren åtskildes kl. 15.08.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert